

”JOKAISELLA ON OIKEUS TULLA KOHDATUKSI
YKSILÖNÄ”

Sosionomi (AMK) -opiskelijoiden valmiudet kohdata
sateenkaariperheitä päivähoitossa

Niina Sajavuori ja Susanne Toivonen
Opinnäytetyö, kevät 2016
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK) + Lastentarhan-
opettajan virkakelpoisuus
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Sajavuori, Niina & Toivonen, Susanne. "Jokaisella on oikeus tulla kohdatuksi yksilönä" sosionomi (AMK) opiskelijoiden valmiudet kohdata sateenkaariperheitä päivähoitossa. Diakonia-ammattikorkeakoulu, kevät 2016. 80s., 2 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosiaali- ja kasvatustieteiden suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus sekä sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa Diakonia-ammattikorkeakoulun keväällä 2016 valmistuvien lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden suorittavien sosionomi (AMK) -opiskelijoiden valmiuksia kohdata sateenkaariperheitä päivähoitossa. Tarkoituksena on myös kartoittaa opiskelijoiden kokemuksia siitä, onko Diakonia-ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman vuoden 2010 opetussuunnitelman mukaisissa opinnoissa ollut sateenkaariperheet ja niiden kohtaaminen riittävästi esillä. Opiskelijoiden valmiuksia kartoitettiin selvittämällä opiskelijoiden tietoja sateenkaariperheiden perhemuodoista sekä heidän kokemustaan valmiuksistaan kohdata sateenkaariperheitä päivähoitossa.

Tutkimus toteutettiin suljettuja ja avoimia osioita sisältävänä sähköisenä kyselylomaketutkimuksena. Kyselylomake lähetettiin sähköpostitse 64 vastaajakriteerit täyttävälle opiskelijalle, joista 21 palautti lomakkeen. Aineisto analysoitiin määrällisin sekä laadullisin menetelmin.

Tutkimuksen tulosten mukaan opiskelijat tuntevat sateenkaariperheiden perhemuodot melko hyvin ja kokevat valmiutensa kohdata sateenkaariperheitä päivähoitossa riittäviksi. Diakonia-ammattikorkeakoulun vuoden 2010 opetussuunnitelman mukaisissa opinnoissa sateenkaariperheet ja niiden kohtaaminen on vastaajien mielestä ollut esillä liian vähän, lukuun ottamatta opintoihin kuuluvia harjoitteluita. Aiheesta toivottiin lisää opetusta pakollisiin opintokokonaisuuksiin.

Asiasanat: sateenkaariperheet, varhaiskasvatus, päivähoito, lastentarhanopettaja, Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosiaaliala, valmiudet

ABSTRACT

Sajavuori, Niina and Toivonen, Susanne.

“Everyone has the right to be encountered as an individual” The abilities to encounter rainbow families of the kindergarten teacher and social services students.

Diaconia University of Applied Sciences. Helsinki, Spring 2016. 80p., 2 appendices. Language: Finnish. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of this thesis was to survey the abilities of kindergarten teachers and social services students of Diaconia University of Applied Sciences (DIAK) to encounter rainbow families in children’s day care. The intention was also to explore whether DIAK offer enough knowledge and skills for students regarding rainbow families. Students' acquirements were surveyed by exploring students' knowledge of diverse forms of rainbow families and their evaluations of their acquirements to encounter rainbow families.

The data for this thesis was collected by using a questionnaire, which contained structured and open questions. The questionnaire was sent by e-mail to 64 students of which 21 returned it. The data was analysed by using quantitative and qualitative methods.

The results of this thesis suggested that the students have reasonable knowledge of diverse forms of rainbow families and that the students evaluate that they have adequate acquirements to encounter rainbow families. The results also showed that the students evaluated that DIAK does not offer enough knowledge and skills regarding rainbow families, excluding the practical training, which is part of the studies. The students referred that the internships have improved their acquirements to encounter rainbow families.

Keywords: Rainbow families, early childhood education, day care, kindergarten teacher, Diaconia University of applied sciences, social services, abilities

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 SOSIONOMI (AMK):N AMMATILLINEN OSAAMINEN JA KASVU	8
2.1 Sosionomi (AMK):n koulutus ja osaaminen	8
2.2 Diakonia-ammattikorkeakoulun sosiaalian koulutusohjelma ja vuoden 2010 opetussuunnitelma.....	11
2.3 Lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden suorittamisen vaatimukset	13
2.4 Sosionomien (AMK) ammatillinen kasvu	15
3 SATEENKAARIPERHEET	17
3.1 Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus sekä sateenkaariperhe käsitteinä	17
3.2 Vanhemmuus, perhemuodot ja erityispiirteet.....	18
3.3 Sateenkaariperheiden asema ja oikeudet.....	20
4 VARHAISKASVATUS	23
4.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat lait ja asiakirjat	23
4.2 Lasten päivähoito.....	25
4.3 Kasvatuskumppanuus ja perheiden tukeminen päivähoitossa	27
5 SATEENKAARIPERHEET PÄIVÄHOIDOSSA.....	30
5.1 Sateenkaariperheiden huomioiminen päivähoitossa.....	30
5.2 Sateenkaarivanhempien kokemuksia päivähoitosta	32
6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT	35
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	36
7.1 Tutkimusympäristö ja kohderyhmä	36
7.2 Aineiston keruu	38
7.3 Aineiston analyysi	39
8 TUTKIMUKSEN TULOKSET	41
8.1 Opiskelijoiden kuvaukset sateenkaariperheiden perhemuodoista	41

8.2 Opiskelijoiden arviot valmiuksistaan kohdata sateenkaariperheitä päivähoidossa	42
8.3 Sosionomikoulutuksen merkitys opiskelijoiden tiedoissa sateenkaariperheistä ja taidoissa kohdata sateenkaariperheitä	45
9 POHDINTA	51
9.1 Eettisyys	51
9.2 Luotettavuus	53
9.3 Tutkimuksen tulosten pohdinta	55
9.4 Ammatillinen kasvu	59
9.5 Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset	62
LÄHTEET	64
LIITTEET	73
LIITE 1: Saatekirje	73
LIITE: 2 Kyselylomake	74

1 JOHDANTO

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) kieltää kenenkään syrjimisen iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Vuonna 2006 tehdyn sateenkaariperheille suunnatun Sateenkaariperhe-kyselyn tulokset osoittivat, että sateenkaarivanhempien ja päiväkodin henkilökunnan väliltä näytti puuttuvan joissakin tapauksissa keskusteluyhteys. Hieman alle puolet vastaajista ei osannut sanoa, tunsiko päiväkodin henkilökunta sateenkaariperheiden erityistarpeita eikä noin puolet vastaajista osannut sanoa, oliko perheiden monimuotoisuudesta puhuttu lapsille päiväkodissa. Sateenkaari-perhe -kyselyn tuloksista voidaan päätellä, että kaikkia sateenkaariperheitä ei kohdata yhdenvertaisesti varhaiskasvatuspalveluissa verrattuna muihin perheisiin. (Kuosmanen & Jämsä 2007, 2–3.) Halusimme opinnäytetyömme kautta nostaa asiaa esille, sillä muutos sateenkaariperheiden yhdenvertaiseen kohtaamiseen lähtee tulevista ammattilaisista sekä heidän valmiuksistaan.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa Diakonia-ammattikorkeakoulun keväällä 2016 valmistuvien lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden suorittavien sosionomi (AMK) -opiskelijoiden valmiuksia kohdata sateenkaariperheitä päivähoidossa. Tarkoituksena on myös kartoittaa opiskelijoiden kokemuksia siitä, onko Diakonia-ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman vuoden 2010 opetussuunnitelman mukaisissa opinnoissa ollut sateenkaariperheet ja niiden kohtaaminen riittävästi esillä. Toinen meistä suorittaa sosionomi (AMK) -tutkinnon ja toinen sosionomi (AMK) -tutkinnon sekä lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden. On tärkeää, että opiskelijat saavat riittävät valmiudet kohdata eri asiakasryhmiä jo kaikille pakollisista opinnoista, jotta jokaisella sosiaalialan ammattilaiseksi valmistuvalla opiskelijalla olisi yhtäläiset perustiedot ja -taidot kohdata moninaista asiakaskuntaa.

Opinnäytetyö on ajankohtainen, sillä sateenkaariperheiden sekä seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöjen oikeudet ja tasa-arvoinen asema yhteiskunnassa ovat olleet viime aikoina paljon esillä lainsäädäntövalmistelussa. Sateenkaariperheiden oikeuksien ja tasa-arvoisen aseman tulisi näkyä myös sosiaali- ja kasvatustalantien palveluissa sekä ammattilaisten taidoissa kohdata heitä.

2 SOSIONOMI (AMK):N AMMATILLINEN OSAAMINEN JA KASVU

Sosiaaliala edellyttää laaja-alaista osaamista asiakastyön alueiden moninaisuudesta johtuen (Helminen ym. i.a, 2). Sosionomien (AMK) -koulutuksen kautta saadussa osaamisessa korostuvat hyvät vuorovaikutustaidot sekä asiakkaan arjen tukemisen valmiudet. Myös palvelujärjestelmäosaaminen sekä yhteiskunnallinen analyysitaito ovat ydinosaamisen keskeisiä alueita. (Viinämäki 2008, 90.). Sosiaalialan ammattilaisen eettisissä ohjeissa määritellään, että ihmiselämän arvokkuuden ja ihmisarvon kunnioittaminen ilmenee sosiaalialan ammattilaisen osaamisessa itsemääräämisoikeuden, osallistumisoikeuden, yksityisyyden oikeuden sekä oikeuden tulla kohdatuksi kokonaisvaltaisesti kunnioittamisena ja noudattamisena. (Ammattieettinen lautakunta 2013, 7–8.)

2.1 Sosionomi (AMK):n koulutus ja osaaminen

Vuodesta 2006 lähtien sosionomi (AMK) -tutkinnon kesto on ollut 3,5 vuotta ja laajuus 210 opintopistettä. Pohjakoulutuksena opiskelijoilla tulee olla ylioppilastutkinto, lukion oppimäärä, opistotasoinen sosiaali- ja terveystieteiden koulutus tai toisen asteen tutkinto. Sosionomi AMK -tutkinto on korkeakoulututkinto ja se voidaan sijoittaa yliopistollisen maisteritutkinnon ja toisen asteen lähihoitajatutkinnon väliin. Koulutus perustuu ammattikorkeakoululakiin ja asetukseen ja se tarjoaa opiskelijalle valmiuksia työskennellä monipuolisissa sosiaalialan- ja yhteiskunnallisissa tehtävissä. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2011, 14, 16.)

Tutkintoon johtava koulutus rakentuu perus- ja ammattiopinnoista, vapaavalintaisista opinnoista, harjoitteluista työelämässä sekä opinnäytetyöstä. Koulutuksessa korostuvat asiakastyön osaaminen sekä eettinen osaaminen. Näiden lisäksi keskiössä ovat myös palvelujärjestelmäosaaminen, yhteiskuntaosaaminen sekä kehittämisosaaminen. Asiakastyö ja siinä hyödynnettävien menetelmien osaaminen ovat keskeisiä sosiaalialan koulutuksessa, sillä niihin liittyviä opintoja

sisältyy pakollisiin opintoihin, erityisiin suuntautumisopintoihin sekä vapaasti valittaviin opintoihin. Opintojen suuntaaminen merkitsee koulutuksessa opintojen valitsemista tarkoituksena saavuttaa erityinen osaaminen jostakin asiakasryhmästä. Työssä tehtävä harjoittelu on myös olennainen osa sosionomi (AMK) -koulutusta. Harjoittelujaksot syventävät muun muassa opiskelijan asiakastyö-, palvelujärjestelmä- sekä kehittämis- ja johtamisosaamista. Tutkinto sisältää myös ydinosaamisen lisäksi työelämävalmiuksia luovia perusopintoja, joita ovat muun muassa suomen ja viestinnän, tietotekniikan sekä englannin ja ruotsin opinnot. (Helminen, Mäntyneva & Rinne i.a, 5–7, 9–10, 12, 18.)

Sosionomin ammatillinen osaaminen koostuu valtakunnallisesti määritellyistä osaamistavoitteista eli kompetensseista (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a.a). Kompetenssilla tarkoitetaan työntekijän valmiuksia, taitoja, kykyjä ja ominaisuuksia suoriutua tietyistä tehtävistä (Mäkinen ym. 2011, 18). Sosiaalialan koulutusohjelman sosionomi (AMK) -tutkinnon kompetenssit on luokiteltu kuuteen eri ryhmään, jotka ovat sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmän osaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämisosaaminen sekä johtamisosaaminen. Jokainen pääryhmä sisältää tarkennettuja osaamistavoitteita. (Sosiaalialan AMK-verkosto 2010.)

Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkoston kompetenssityöryhmä on uudistamassa sosionomi (AMK) -tutkinnon kompetensseja. Innokylän internetsivuilta löytyy kokousmuistio, johon työryhmä on kirjannut kompetensseja koskevia uudistuksia. Muutoksia on tehty kompetenssien pääryhmien osalta siten, että tutkimuksellinen kehittämisosaaminen on tarkennettu tutkimukselliseksi kehittämis- ja innovaatio-osaamiseksi ja johtamisosaaminen on puolestaan tarkennettu työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaamiseksi. Myös jokaisen pääryhmän tarkennettuja osaamistavoitteita on uudistettu. (Innokylä 2015.) Lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden suorittaville sosionomi (AMK) -opiskelijoille on laadittu sosionomi (AMK) -tutkinnon kompetenssien pohjalta erilliset varhaiskasvatuksen kompetenssit (Karila ym. 2013, 89).

Valtakunnallisen sosiaalialan AMK-verkoston määrittelemät kompetenssit antavat suunnan sosionomikoulutuksille. Sosionomikoulutuksissa sisällölliset lähtökohdat ovat yhtenevät ja yhdessä määritellyt, mutta jokaisella ammattikorkeakoululla on opetussuunnitelmissaan erilaisia painotuksia. Osaamiskompetenssit painottuvat sosionomi (AMK) -koulutuksen opetussuunnitelmissa keskimäärin eniten asiakastyön osaamiseen sekä sosiaalialan eettiseen osaamiseen. (Helminen ym. i.a, 2–4.)

Opiskelijan kompetenssit kehittyvät koulutuksen aikana prosessina, joka alkaa ensimmäisenä vuotena ja jatkuu aina valmistumiseen asti. Ensimmäisen opiskeluvuoden aikana oppimisessa korostuu sosiaalialan perusteiden sisäistäminen. Vaikka oppiminen tapahtuu suhteessa kaikkiin kompetensseihin, eivät johtamisosaaminen ja tutkimuksellinen kehittämisosaaminen ole vielä keskiössä. Koulutuksen edetessä opiskelija siirtyy perusteiden hallinnasta kohti edistyvää osaamista ja saavuttaa valmistumisvaiheessa soveltavan ja kehittävän osaamisen. Valtakunnallisesti määritetyt kompetenssit edustavat sosiaalialan koulutusta järjestävien ammattikorkeakoulujen yhteistä näkemystä siitä, millaista osaamista sosionomi (AMK) -opiskelijoilla on ja tulee olla. Kompetensseissa esitettyjen ydinosaamisten ohella sosiaalialan moninaisilla työkentillä tarvitaan erityisosaamista. Sosionomien (AMK) erityisosaaminen voikin olla keskenään erilaista täydennyskoulutusten tai työkokemusten kautta tulleen osaamisen ja valmiuksien vuoksi. (Viinamäki 2010, 22–23, 26.)

2.2 Diakonia-ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelma ja vuoden 2010 opetussuunnitelma

Sosionomi (AMK) 210 op -koulutusohjelman yleinen tavoite on edistää asiakas- ja yhteisölähtöisyyttä, joka korostaa ihmisen oikeutta tehdä omaa elämää koskevia valintoja. Ammatillaisen ensisijainen tehtävä on tukea yksilön ja yhteisöjen voimavaroja ja selviytymistä arjessa sekä kriisitilanteissa. Koulutusohjelmassa korostetaan yhteisöllisten työtapojen käyttöä, soveltamista ja kehittämistä eri ammattialoilla. (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a.a.)

Koulutuksen tavoitteena on, että sosionomi (AMK) -opiskelija osaa valmistuttuaan toimia eettisesti sensitiivisenä vaikuttajana, ymmärtää elämän moninaisuutta, rakentaa yhteisöllisyyttä sekä kumppanuuslähtöisesti kehittää työelämää. Tavoitteena on myös antaa valmistuvalle sosiaalialan ammattilaiselle vahva sosiaalietäinen perusta ja valmiudet työskennellä haavoittavammissa oloissa elävien ja erityistä tukea tarvitsevien ihmisten parissa. Lisäksi opetussuunnitelmaan on kirjattu erikseen jokaisen opintojakson keskeiset tavoitteet. (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a.a.)

Diakonia-ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman vuoden 2010 opetussuunnitelman opintokokonaisuuksien sisältöihin tai tavoitteisiin ei ole suoraan kirjattu sateenkaariperheitä tai seksuaalivähemmistöjä. Moninaisuus ja monikulttuurisuus opintokokonaisuuden tavoitteissa käytetään käsitettä vähemmistöryhmien tuntemus ja Lapsi ja perhetyö 1 -opintokokonaisuuden sisältöön on puolestaan kirjattu yleisesti perheen tukeminen. Näihin termeihin voidaan sisällyttää sateenkaariperheet ja seksuaalivähemmistöt, mutta suoraan käsitteitä ei sosiaalialan koulutusohjelman vuoden 2010 opetussuunnitelmaan ole kirjattu. Ensimmäisen lukukauden opintoihin kuuluvassa Arvot ja etiikka -opintokokonaisuudessa käsitellään muun muassa eettistä vastuuta, ihmiskäsityksiä ja auttamistyön etiikkaa. Aihepiirit ovat yleistettävissä jokaiseen asiakasryhmään ja tukevat opiskelijaa kohtaamaan erilaisia asiakkaita yksilöinä. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010 a.)

Lapsi ja perhetyö 1 -opintokokonaisuus on pakollinen kaikille opiskelijoille. Sen tehtävät käsittelevät vanhemman ja lapsen kiintymyssuhdetta, lainsäädäntöä, nuorisotyötä sekä lapsi- ja perhetyötä. Tentin aihepiiri käsittelee erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010 b.) Lastentarhanopettajanvirkakelpoisuutta tavoittelevien opiskelijoiden tulee myös suorittaa Lapsi ja perhetyö 2 -opintokokonaisuus, jonka oppimistehtäviin kuuluvat perhetyön menetelmät varhaiskasvatuksen näkökulmasta sekä verkkotentti, jossa käsitellään lapsen ja aikuisen kohtaamista päiväkodissa. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010 c.)

Moninaisuus ja monikulttuurisuus -opintokokonaisuus on myös kaikille opiskelijoille pakollinen ja sen tehtävät käsittelevät kulttuuritietoisuutta, lainsäädäntöä, monikulttuurista ammatillista työtä sekä kotoutumista ja sen tukemista. Molempiin opintojaksoihin kuuluu myös opintokäyntejä. Edellä mainitut opintokokonaisuudet on kirjattu opetussuunnitelmaan pakollisiksi kaikille sosionomiopiskelijoille. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010 d.) Lisäksi opetussuunnitelman mukaisesti opiskelija suorittaa 10 opintopistettä vapaavalintaisilla opinnoilla. Vapaavalintaisissa opinnoissa on tarjolla seksuaalisuuden ammatillista kohtaamista käsittelevä opintokokonaisuus. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010 e.)

Sosiaalialan koulutusohjelman vuoden 2015 opetussuunnitelmassa sateenkaari-perheitä koskeva vähemmistö- ja moninaisuusteema on esillä näkyvämmiin. Kaikille opiskelijoille pakollisessa Moninaisuus ja monikulttuurisuus -opintokokonaisuudessa yhdeksi tavoitteeksi on kirjattu opiskelijan kyky tunnistaa vähemmistö-asemaan liittyviä henkilökohtaisia ja yhteiskunnallisia prosesseja. myös pakollisessa Auttamistyön eettiset lähtökohdat -opintokokonaisuudessa tavoite moninaisuuden ymmärtämisestä on näkyvillä. Sosiaalialan koulutusohjelman vuoden 2015 opetussuunnitelman vapaavalintaisissa opinnoissa on myös tarjolla Seksuaalisuuden ammatillinen kohtaaminen -opintokokonaisuus. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2015.)

Sosiaalialan koulutusohjelman vuoden 2015 opetussuunnitelman mukaisesti opintojen edetessä opiskelija suuntaa opintonsa lähemmin johonkin asiakasryhmään ja valitsee sen mukaisesti opintokokonaisuuden opintopolkuun. Näissä

vaihtoehtoisissa opintokokonaisuuksissa moninaisuusteema on esillä Varhaiskasvatus, Lapsi- ja perhetyö -opintokokonaisuudessa sekä Monikulttuurisuus ja moninaisuus sosiaalialan työssä -opintokokonaisuudessa. Lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden suorittavan opiskelijan tulee suunnata opintonsa varhaiskasvatukseen sekä lapsi- ja perhetyöhön. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2015.)

2.3 Lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden suorittamisen vaatimukset

Lastentarhanopettajan virkakelpoisuuteen vaaditaan vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus tai sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005 7 §). Varhaiskasvatuksen tai sosiaalipedagogiikan opintojen täytyy olla vähintään 60 opintopisteen laajuiset, jotta lastentarhanopettajan virkakelpoisuusehto toteutuu. Sosiaalialan henkilöstöä koskevan kelpoisuuslain mukaan sosionomi (AMK) -tutkinto ja lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden suorittaminen tuottavat kelpoisuuden sosiaaliohjaajan ja lastentarhanopettajan tehtäviin sekä joihinkin johtamistehtäviin. (Karila ym. 2013, 28.)

Diakonia- ammattikorkeakoulussa sosiaalialan koulutusohjelman vuoden 2010 opetussuunnitelman mukaan lastentarhanopettajan kelpoisuuteen vaaditaan sosiaalialan koulutusohjelmassa (sosionomi AMK) lapsi- ja perhetyön opintokokonaisuus (LAP1 ja LAP2) sekä kaksi harjoittelua varhaiskasvatusikäisten parissa. Toisen harjoittelun tulee olla pedagoginen. Pedagogisessa harjoittelussa opiskelija muun muassa osallistuu kokonaisvaltaisesti lapsiryhmän toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin, toimii moniammatillisen tiimin jäsenenä sekä toimii kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti. Lisäksi opiskelijan tulee suunnata omia opintojaan varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan muissa opintokokonaisuuksissa. Opiskelijan on tehtävä myös opinnäytetyö, jossa käsitellään lapsuutta, perhettä tai vanhemmuutta. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2011, 2–3.)

Sosiaalialan AMK- verkoston varhaiskasvatustyöryhmä on laatinut vuonna 2010 hyväksytyjen sosionomin (AMK) kompetenssien pohjalta erilliset varhaiskasvatuksen kompetenssit. Näiden kompetenssien mukaan sosionomiksi (AMK) valmistuva ja lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden suorittava osaa toimia täysivaltaisena jäsenenä työyhteisössä ja antaa sekä vastaanottaa rakentavaa palautetta, soveltaa varhaiskasvatuksen, päivähoidon ja lastensuojelun asiakirjoja ja lakeja, edistää lapsen ja vanhemman kuulluksi tuleamista sekä osallisuutta eri yhteisöissä ja ympäristöissä, tukea lasta ja perhettä tuomaan mielipiteitään esille, arvioida ja kehittää varhaiskasvatuksen työkäytäntöjä ja menetelmiä sekä toimia kasvatusyhteisön lähiesimiehenä. (Karila ym. 2013, 89.)

Yhteiskunnassa ja kulttuurissa tapahtuvat muutokset vaikuttavat varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatuksen ammattilaisilta vaadittavaan osaamiseen. Varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisen ja koulutuksen työryhmä on arvioinut varhaiskasvatuksen alueen osaamiseen ja koulutukseen liittyviä haasteita Suomessa sekä tutkinut tekijöitä jotka luovat paineita osaamisen kehittämiseksi. Työryhmän mukaan esimerkiksi monikulttuurisuuden lisääntyminen globalisaation myötä sekä perherakenteiden muutokset aiheuttavat paineita osaamisen kehittämiseksi. (Karila ym. 2013, 18.)

Kasvattajan työssä on tärkeää tiedostaa oma kasvattajuutensa sekä arvot ja eettiset periaatteet, jotka ovat sen taustalla. Kun kasvattaja arvioi ja pohtii omaa työtänsä, se auttaa häntä toimimaan eettisesti ja ammatillisesti kestävien toimintaperiaatteiden mukaisesti. Kasvattajalla täytyy olla sitoutuneisuutta, herkkyyttä sekä kykyä reagoida lasten tunteisiin ja tarpeisiin, sillä yksi työn tärkeistä tehtävistä on mahdollistaa esimerkiksi päiväkodissa hyvä ilmapiiri, jossa lapset pääsevät kokemaan osallisuutta ja yhteenkuuluvuutta. Tärkeää on myös kunnioittaa lapsen ja vanhempien kokemuksia ja mielipiteitä sekä toimia kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti. Koulutuksen tuottama tieto ja kokemus ovat yhtenä tärkeänä perustana tälle osaamiselle. (Stakes 2005, 16–17.)

2.4 Sosionomien (AMK) ammatillinen kasvu

Ammatillinen kasvu sosionomiksi alkaa jo opiskelijan opintojen alussa. Se syntyy halusta tutkia omia arvoja, asenteita, ajatuksia sekä sietää muutosta. Ammatillinen kasvu mahdollistuu, kun opiskelija ymmärtää oman tapansa oppia ja oppimiseensa vaikuttavia tekijöitä. Kasvuun kuuluu yksilön sosiaaliseen, henkiseen, psyykkiseen ja maailmankatsomukselliseen muutokseen liittyviä asioita. Se pitää sisällään myös ammattietiikan omaksumisen. (Mäkinen ym. 2011, 23,25,27,33.)

Ammatillinen kasvu on jatkuva oppimisprosessi, jonka kautta yksilö hankkii opiskelu- ja työuransa aikana niitä tietoja, taitoja ja kykyjä, joita hyödyntämällä hän voi vastata ammattitaitovaatimuksiin. Oppiminen voi tapahtua esimerkiksi harjoittelemalla käytännössä tai opiskelemalla teoriaa. Yksilö voi oppia myös huomattavan paljon arkielämän kokemuksista ja tapahtumista ja soveltamalla niistä saatuja tietoja myöhemmin. (Ruohotie 2002, 9.) Kehitys on välillä nopeampaa ja välillä hitaampaa. Kasvuun kuuluu myös ajoittaisia pysähdyksiä, jolloin opiskelija ei kyseenalaista omaa ajattelutapaansa tai toimintaansa. (Mäkinen ym. 2011, 33.)

Itsensä kehittäminen on tärkeässä osassa oppimista. Se tarkoittaa omien suoritusten tarkastelua ja muilta saatavan palautteen hyödyntämistä oman toiminnan kehittämisessä. (Ruohotie 2002, 9.) Oppimisen kannalta tärkeää on myös tuntee omat vahvuudet ja heikkoudet sekä ymmärtää kuinka niitä voi kehittää (Mäkinen ym. 2011, 33). Ammatillisen kasvun prosessi alkaa sillä, että yksilö arvioi itseään, tarpeitaan, taitojaan ja arvojaan sekä tähtää tiedon lisäämiseen omasta minästä ja ulkoisesta ympäristöstään. Tämän jälkeen yksilö voi siirtyä vanhasta roolistaan uuteen ja uusien tietojen, taitojen ja asenteiden oppimiseen. (Ruohotie 2002, 57.) Oppimisen myötä tiedot, taidot, käsitykset ja asenteet muuttuvat. Uutta asiaa opiskellessa on tärkeää miettiä aiempia käsityksiä, tietoja ja asenteita aiheesta, sillä ne vaikuttavat siihen kuinka uuden asian ymmärtää. Opiskellessa yksilö saattaa kohdata sellaisia asenteita, jotka ovat ristiriidassa hänen omien käsitystensä kanssa. Tällaisessa tilanteessa tarvitaan avarakatseisuutta ja rohkeutta punnita totuttuja asenteita ja näkemyksiä. (Helsingin yliopisto 2016.)

Jokaisella ihmisellä on jo lapsuudessa kehittynyt omia arvoja, asenteita ja ihanteita. Niitä on mahdollista muuttaa, mutta muutos tapahtuu usein hitaasti. Ammatin arvoista puhuttaessa keskiössä ovat ammatti sekä sen tehtävät ja tavoitteet. Omien arvojen muodostumiseen verrattaessa ne omaksutaan ja opitaan myöhemmässä vaiheessa, mutta ne ovat onneksi opeteltavissa ja sisäistettävissä tärkeänä osana ammatillista kasvua. Oman eettisen toiminnan, arvojen ja asenteiden pohtiminen on sosiaalialalla tärkeää, sillä sosiaalialan ammattilaisen työllä on vaikutus asiakkaaseen. (Mäkinen ym. 2011, 178,180, 187.) Diakonia-ammattikorkeakoulu on määrittänyt toimintaansa ohjaaviksi arvoiksi kristillisen lähimmäisenrakkauden, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, avoimen vuorovaikutuksen sekä laadukkaan ja tuloksellisen toiminnan (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a.b). Nämä arvot välittyvät myös koulutuksen sisällössä ja toteutustavoissa (Hakala 2014, 11).

3 SATEENKAARIPERHEET

Sateenkaariperheet ovat sellaisia lapsiperheitä, jotka rakentuvat jonkun muun kuin heteroseksuaalisen parisuhteen ympärille (Valtanen 2009, 107). Tämä tarkoittaa, että yksi tai useampi perheen vanhemmista kuuluu seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön (Sateenkaariperheet ry i.a.a). Kyseessä on siis kirjava joukko erilaisia perhemuotoja ja tilanteita. Viime vuosina seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksissa ja tasa-arvossa on tapahtunut myönteisiä muutoksia, mutta edelleen etenkin sateenkaariperheissä elävien lasten ja vanhempien juridisessa asemassa on parannettavaa. (Valtanen 2009, 103.)

3.1 Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus sekä sateenkaariperhe käsitteinä

Ihmiset voivat olla seksuaalisesti suuntautuneita monin eri tavoin. Tämä tarkoittaa, että ihminen voi muodostaa rakkaus- ja seksisuhteen samaa tai eri sukupuolta olevan tai ei kummankaan kanssa. Ihminen voi myös kokea ja ilmaista sukupuoltaan monin eri tavoin. Sukupuolen moninaisuudella tarkoitetaan sitä, että ihminen voi kokea olevansa nainen, mies, nainen sekä mies tai hän voi kokea ettei kuulu kumpaankaan sukupuoleen. (Ihmisoikeudet.net 2013.)

Käsitteellä sateenkaariperhe tarkoitetaan niitä perheitä, jotka eroavat jotenkin muodoltaan, vanhempien tai vanhemman seksuaaliselta suuntautumiselta tai seksuaalikäytännöiltä, vanhempien tai vanhemman sukupuolen ilmaisulta tai jotenkin muutoin heteroseksuaalisista ydinperhe-, yksinhuoltaja- tai uusperhemuodoista (Moring 2013,56). Käsite sateenkaariperhe vakiintui suomen kieleen viimeistään vuonna 1996, jolloin perustettiin Sateenkaariperheet yhdistys. Kaikki sateenkaariperheen määritelmään kuuluvat yksilöt eivät kuitenkaan koe kuuluvansa sateenkaariperheeseen tai eivät halua perheestään käytettävän nimeä sateenkaariperhe. (Jämsä 2008 a, 26–27.)

3.2 Vanhemmuus, perhemuodot ja erityispiirteet

Sateenkaariperheissä on paljon erilaisia vanhemmuuksia, joista keskeisimmät voidaan jakaa sosiaaliseen sekä biologiseen, juridiseen ja geneettiseen vanhemmuuteen. Sosiaalinen vanhemmuus rakentuu arjessa ja sosiaalisissa suhteissa. Tällöin vanhemmalla ei ole lapsen biologista, juridista tai geneettistä sidettä. Sosiaalista vanhemmuutta käytetään myös välillä kuvaamaan sitä, ketkä vanhemmat ovat mukana lapsen arjessa, jolloin biologiset, geneettiset ja juridiset vanhemmat voidaan määritellä myös sosiaalisiksi vanhemmiksi. Yleisesti biologisella vanhemmuudella sateenkaariperheistä puhuttaessa tarkoitetaan äitiä, joka on synnyttänyt lapsen tai isää, joka on tuottanut sukusolun, josta lapsi on saanut alkunsa. Geneettistä vanhemmuutta käytetään tarkentavana käsitteenä silloin, kun on esimerkiksi käytetty luovutettuja munasoluja ja lapsen synnyttänyt äiti on eri henkilö kuin geneettinen äiti. (Moring 2013, 56–57.)

Juridisella vanhemmuudella tarkoitetaan vanhemmuutta, joka on vahvistettu juridisesti ja johon kuuluu vanhemmuuteen lainsäädännössä liitetyt oikeudet ja velvollisuudet. Juridisia vanhempia ei voi olla enempää kuin kaksi. Juridisena vanhempana voi toimia vain lapsen synnyttäjä, synnyttäjän aviomies, lapsen isyyden tunnustanut mies tai adoptiovanhempi. Kuitenkaan aina juridinen vanhempi ei ole lapsen huoltaja. Juridinen vanhemmuus päättyy vain jos lapsi luovutetaan adoptioon. Lapsella on oikeus tavata juridista vanhempaa sekä periä vanhempansa. (Sateenkaariperheet ry i.a.b.)

Lapsen huoltajana puolestaan voi toimia vanhempi tai muu aikuinen, jonka huoltajuus on vahvistettu tuomioistuimessa. Huoltajan tehtävänä on huolehtia lapsen kehityksestä ja kasvusta. Lapsella voi olla enemmän kuin kaksi huoltajaa. Huoltajalla on oikeus saada tietoa lasta koskevista asioista ja päättää hänen terveydenhuollosta sekä allekirjoittaa häntä koskevia lomakkeita. Huoltaja tai huoltajat yhdessä päättävät lapsen asioista, kuten asuinpaikasta, nimestä, päivähoidosta ja koulusta sekä passista. Huoltajalla, toisin kuin juridisella vanhemmalla, ei ole elatusvelvollisuutta eikä lapselle voida vahvistaa tapaamisoikeutta huoltajaan.

Lapsi ei myöskään peri huoltajaa. Yleensä huoltaja hoitaa myös alaikäisen lapsen omaisuus- ja raha-asiat. Kun lapsi täyttää 18 vuotta, huoltajuus päättyy. (Sateenkaariperheet ry i.a.b.)

Erilaisten sateenkaariperheiden perhemuotojen kirjo on laaja. Sateenkaariperheet voivat olla ydinperheitä, uusperheitä, yhden vanhemman perheitä, etävanhemman perheitä sekä apilaperheitä. Ydinperheitä ovat naisparien perheet, joiden lapsilla ei ole varsinaista isää tai isiä ja miesparien perheet, joissa lapsen äiti tai äidit eivät jostain syystä ole lapsen elämässä. Miesparien ydinperheet ovat melko harvinaisia. Myös transvanhempien ja heidän puolisoitensa lapsiperheet ovat myös ydinperheitä, jos lapset ovat parin biologisia lapsia tai syntyneet hedelmöityshoitojen kautta. Uusperheissä lapset ovat syntyneet mies- tai naisparin toisen tai molempien puolisoitensa edellisissä heterosuhteissa. Yhden vanhemman perheissä perheen muodostavat vanhempi ja yksi tai useampi lapsi. Tällainen perhe on voinut syntyä eron tai puolison kuoleman kautta, mutta itsellinen nainen on myös voinut perustaa yksin perheen hedelmöityshoitojen avulla. Etävanhemman perheissä osa etävanhemmista on aikaisemmin toiminut lähivanhempina, mutta eron takia he ovat nykyisin etävanhempia. Jotkut etävanhemmista ovat puolestaan olleet jo lapsen syntymästä lähtien tarkoituksellisesti etävanhempia. Apilaperheissä perhettä on ollut alusta asti perustamassa enemmän kuin kaksi aikuista. Tällainen perhe voi olla esimerkiksi mies- ja naisparin yhdessä perustama perhe. Kaikki apilaperheet ovat omanlaisia ja perheenjäsenien asumisjärjestelyt ovat vaihtelevia. (Jämsä 2008 a, 37–41.)

Suomessa voidaan arvioida olevan tuhansia sateenkaariperheitä. Sateenkaariperheiden lukumäärää ei kuitenkaan tiedetä tarkasti, koska tilastoissa näkyvät vain ne alaikäiset lapset, jotka asuvat rekisteröityneiden parien kanssa samassa taloudessa. Tämä on kuitenkin vain pieni osa sateenkaariperheiden lapsista, koska tilastojen ulkopuolelle jäävät lapset, jotka elävät yhden vanhemman, etävanhempien, rekisteröimättömässä parisuhteessa elävien ja heteroparin muotoisen trans- ja bi-vanhempien perheissä. Lisäksi myös melkein kaikki homo- ja bi-miesten vanhemmuudet jäävät näissä luvuissa näkymättä. Suuri osa pareista ei ole myöskään rekisteröitynyt. (Rintamäki & Autio 2015, 164.) Vaikka lapsiperheiden arki on yleensä melko samanlaista iloiseen ja haasteiseen perhemuodosta

riippumatta, on sateenkaariperheillä kuitenkin joitain erityispiirteitä. Usein sateenkaariperheitä yhdistävänä tekijänä on perheiden tarkka suunnittelu ja vahva halu olla mukana lapsen elämässä. Lisäksi yhteistä sateenkaariperheille on kulttuuristen mallien puuttuminen, joka antaa suuremman vapauden luoda perheelle oma toimintamalli. Toisaalta perhemallin rakentaminen kokonaan itse voi aiheuttaa paljon paineita. Kolmas yhteinen asia on puutteellinen juridinen turva koskien perheenjäsenten välisiä ihmissuhteita. Tämän vuoksi sateenkaariperheiden vanhemmat joutuvat erilaisiin asemin etenkin jos perheessä on enemmän kuin kaksi vanhempaa. (Jämsä 2008 a, 28.)

3.3 Sateenkaariperheiden asema ja oikeudet

Viime vuosikymmenen aikana seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen perusoikeudet ovat kasvavissa määrin kehittyneet niin kansainvälisesti kuin kansallisestikin. Käytäntöjä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen syrjimättömyyttä ja tasa-arvoa kohtaan on kehitetty ja vahvistettu Euroopan Unionin, Euroopan Neuvoston sekä Yhdistyneiden Kansakuntien taholta. Seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli-identiteetti tunnustetaan kasvavissa määrin syrjinnän perusteeksi Eurooppalaisessa sekä kansallisessa lainsäädännössä. (European Union Agency for fundamental rights 2013, 3.) Euroopan alueen kansainvälisen lesbojen, homojen, trans- ja intersukupuolisten yhdistys eli ILGA-Europan julkaisee vuosittain seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ihmisoikeustilannetta kartoittavan katsauksen. Vuoden 2015 katsauksen mukaan Suomi sijoittui sijalle 13 seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ihmisoikeuksien toteuttamisessa. (ILGA-Europe 2015, 69–70, 178–180.)

Sateenkaariperheiden asemaan Suomessa on vaikuttanut positiivisesti 2000-luvulla säädetty lainsäädäntö. Esimerkiksi laki rekisteröidystä parisuhteesta sekä uusi yhdenvertaisuuslaki ovat parantaneet seksuaalivähemmistöjen juridista asemaa huomattavasti. (Jämsä 2008 b, 70.) Yhdenvertaisuuslaissa olevan syrjinnän kiellon seurauksena sateenkaariperheitä ei saa kohdella asiakastilanteissa muita huonommin tai saattaa epäedulliseen asemaan verrattuna esimerkiksi heteroperheisiin. Sosiaali- ja kasvatusalan asiakaskäytäntöjen on oltava sellaisia, että ne

tukevat yhdenvertaisesti kaikenlaisia perheitä. Sekä biologisilla että sosiaalisilla vanhemmilla täytyy olla mahdollisuus turvata lapsen hyvinvointia. (Kuosmanen & Jämsä 2007, 108–109.)

Myös perheiden oikeuksia parantavia uudistuksia ollaan toteuttamassa lainsäädäntöön. Eduskunta hyväksyi tasa-arvoiseen avioliittoon liittyvän avioliittolain muutoksen joulukuussa 2014. Muutos vahvistettiin helmikuussa 2015 ja se tulee voimaan 1.3.2017. (Oikeusministeriö 2015.) Tasa-arvoinen avioliitto tarkoittaa sitä, että kaikki avioparit ovat oikeudellisesti tasa-arvoisia kaikissa tilanteissa. Tasa-arvoisen avioliittolain myötä byrokratian määrä vähenee, kun ei enää tehdä erottelua rekisteröityihin puolisoihin ja aviopareihin. Lisäksi parisuhteensa virallistavien on mahdollista saada sama sukunimi ilman erillistä hakemusta. Laki tuo myös samaa sukupuolta olevalle parille mahdollisuuden hakea adoptiota samaan aikaan, eikä niin että ensin toinen adoptoi lapsen yksi ja sitten toinen adoptoi kumppaninsa lapsen. Lisäksi seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ei tarvitse enää tuoda epäsuorasti esille seksuaalista suuntautumistaan täyttäessään lomakkeita, joissa kysytään siviilisäätystä. Tasa-arvoinen avioliittolaki antaa myös sateenkaariperheiden lapsille, vanhemmille sekä ympäristölle viestin siitä, että heidän perheensä on samanarvoinen kuin muutkin perheet. (Tasa-arvoinen Suomi ry 2013.)

Oikeusministeriö on myös valmistellut vuosina 2014–2015 lakiesityksen äitiyslaista. Tällä hetkellä on mahdollista allekirjoittaa kansalaisaloite, jonka tarkoituksena on saattaa lakiesitys eduskunnan käsiteltäväksi. Äitiyslaki mahdollistaisi sen, että, naisparille hedelmöityshoidoilla syntyneen lapsen oikeudellinen asema olisi selvä heti lapsen synnyttyä. Tilanteessa, jossa raskaus on alkanut hedelmöityshoitoklinikalla parin yhteisestä suostumuksesta, lapsen toinen äiti pystyisi tunnustamaan lapsen omakseen. Tunnustus otettaisiin vastaan samalla tavalla kuin isyyden tunnustaminen. Tunnustaminen olisi mahdollista vain silloin kun lapselle ei voida vahvistaa isää. Jos lapsen vanhemmat eroavat raskausaikana, äitiyslaki turvaa lapsen oikeuden elatukseen ja perintöön molemmilta vanhemmilta sekä antaa lapselle oikeuden tavata myös toista vanhempaansa. Lisäksi se turvaa lapsen tilanteen, jos toinen vanhemmista kuolee raskauden aikana tai synnytyk-

sessä. Tällä hetkellä naisparien perheessä vanhemmuuden vahvistaminen onnistuu vain pitkään kestäväällä sisäisellä adoptiolla, jonka vuoksi lapsen oikeudellinen asema on epäselvä. (Äitiyslaki.fi 2015.)

Suomessa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa on kuitenkin vielä parannettavaa monilla elämän osa-alueilla. Ongelmat johtuvat muun muassa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvista kielteisistä asenteista ja syrjinnästä, tietämättömyydestä sekä heteronormatiivisesta lainsäädännöstä. Sateenkaariperheiden ja samaa sukupuolta olevien parien oikeus yksityis- ja perhe-elämään ei täysin toteudu. Tällä hetkellä voimassa on vielä laki rekisteröidystä parisuhteesta ennen kuin tasa-arvoinen avioliittolaki astuu voimaan. Lainsäädäntöön liittyviä ongelmia tällä hetkellä ovat esimerkiksi oikeudet perhe-etuuksiin, perheen sisäisen adoptioprosessin kesto, samaa sukupuolta olevien parien avoliiton tunnustaminen sekä avoliiton jatkuminen sukupuolen korjauksen jälkeen. Nämä asiat vaikuttavat esimerkiksi siihen miten sateenkaariperheet kokevat viranomaiset ja yhteiskunnan sekä käytännössä myös siihen millaisia perhevapaita on mahdollista käyttää. Harmillista sateenkaariperheiden kannalta on se, että lainsäädäntö ei tunnista perheitä, joissa lapsista on huolehtimassa enemmän kuin kaksi vanhempaa. Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen monimuotoisuuden huomiotta jättäminen vähentää luottamusta viranomaisiin ja heikentää julkisten palveluiden käyttämistä sekä vaikuttaa niiden toimivuuteen sateenkaariperheiden kannalta. Tämän vuoksi on tärkeää, että viranomaiset ennaltaehkäisevät syrjintää ja edistävät tasa-arvoa. (Oikeusministeriö 34/2014, 22, 24, 26–27.)

4 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jossa yhdistyvät kasvatusta, opetus ja hoito. Valtakunnallisten linjausten mukaisesti varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatuspalveluissa, joista yleisimpiä ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä erilaiset avoimen toiminnan paikat. Varhaiskasvatuspalveluja tuottavat kunnat, järjestöt, yksityiset toimijat sekä seurakunnat. (Stakes 2005,11.)

Varhaiskasvatuksen ammattilaisen on osattava kohdata erilaisia perheitä, jotta hän voi työskennellä heidän kanssaan parhaalla mahdollisella tavalla. Yhteistyön täytyy toimia kaikkien vanhempien kanssa. Vanhempien osallisuus ja perheiden tukeminen sekä kasvatuskumppanuus ovat tärkeitä osa-alueita varhaiskasvatuksessa (Jämsä 2008 c, 208) Vanhempien ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten välistä kasvatuskumppanuutta tarvitaan, jotta kasvattaminen kotona ja päivähoitossa muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. (Stakes 2005, 11.)

Vuosina 2012 ja 2013 toteutettiin kansallinen varhaiskasvatuksen koulutuksen arviointi, jonka yksi arviointiteema oli työelämäkeskeisyys. Siksi arvioinnin yhtenä osana kunnallisen varhaiskasvatuksen edustajille sekä heidän kokoamilleen asiantuntijaryhmille järjestettiin työelämäkysely, jossa vastaajat muun muassa arvioivat osaamisalueita ja -vaatimuksia, jotka tulevat korostumaan tulevaisuudessa varhaiskasvatuksessa. Perheiden moninaisuus ja muutokset perherakenteissa nousivat erityisesti esille vastauksissa. (Karila ym. 2013,11, 49, 51.)

4.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat lait ja asiakirjat

Varhaiskasvatusta ohjaavat erilaiset lait, asetukset, asiakirjat sekä suunnitelmat. Keskeisin varhaiskasvatusta ohjaava laki on varhaiskasvatustalaki 1973/36. Laki lasten päivähoitosta muutettiin varhaiskasvatustalaksi ja lakiin tuli säädösten uudistuksia. Muutokset astuivat voimaan 1.8.2015. (Opetus ja kulttuuriministeriö 2015.)

Varhaiskasvatustalaki asettaa varhaiskasvatukselle tavoitteet, joita ovat muun muassa lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja siihen liittyvien asioiden edistäminen, lapsen oppimisen tukeminen, monipuolisen pedagogisen toiminnan toteuttaminen, kehittävän ja turvallisen varhaiskasvatusympäristön varmistaminen, mahdollisimman pysyvien vuorovaikutussuhteiden turvaaminen lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä, sukupuolten tasa-arvon edistäminen sekä valmiuksien antaminen siihen, että lapsi ymmärtää ja kunnioittaa ihmisiä, vaikka heillä olisi erilaiset taustat kuin itsellä ja tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatuksessa. (Varhaiskasvatustalaki 1973/36)

Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet puolestaan ohjaavat varhaiskasvatuksen sisällöllistä kehittämistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteita ovat muun muassa varhaiskasvatuksen yhdenvertaisen toteuttamisen edistäminen koko maassa, varhaiskasvatuksen sisällöllisen kehittämisen ohjaaminen ja edellytyksien luominen varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi. Lisäksi tavoitteina on myös lisätä varhaiskasvatushenkilöstön ammatillista tietoisuutta, vanhempien osallisuutta lastensa varhaiskasvatuspalveluissa ja moniammatillista yhteistyötä erilaisten lasta ja perhettä tukevien palvelujen välillä ennen lapsen oppivelvollisuuden alkamista. Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat kuntien varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista. Kuntien omista varhaiskasvatussuunnitelmissa otetaan huomioon kuntien omat linjaukset, strategiat ja tavoitteet. Kuntien päivähoitoyksiköillä on myös omat varhaiskasvatussuunnitelmat, jotka ovat yksityiskohtaisempia kuin kunnan yleinen varhaiskasvatussuunnitelma ja niissä kuvataan kasvatuksen, opetuksen ja hoidon lähtökohdat ja kerrotaan miten ne näkyvät arjessa. Lisäksi lapsille laaditaan omat varhaiskasvatussuunnitelmat yhdessä vanhempien kanssa. (Stakes 2005, 7-9.)

Opetushallitus on uudistamassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jotka annetaan kunnille vuoden 2017 alussa. Siihen asti varhaiskasvatuksen sisältöä ja pedagogiikka ohjaavana suosituksena toimii nykyiset Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (THL 2015b.) Varhaiskasvatussuunnitelman uudistamiseksi opetushallitus on muun muassa järjestänyt neljä VASU2017-teematyöpajaa eri

aiheista, esimerkiksi varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet ja varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri. Työpajojen tavoitteena on koota asiantuntijaverkosto tukemaan varhaiskasvatussuunnitelman perustetyötä ja osallistujat työstävät yhdessä keskeisiä sisältöjä pienryhmissä. Jokainen osallistuja voi hyödyntää työpajassa omaa osaamistaan ja työpajojen osallistujat kutsutaan käsiteltävän aiheen mukaan. (Opetushallitus i.a.a.)

Opetushallitus järjesti myös kaikille kansalaisille mahdollisuuden kommentoida verkossa varhaiskasvatussuunnitelman perustetyöhön liittyviä asioita. Kommentteja pyydettiin varhaiskasvatuksen hyvistä käytännöistä ja kehittämiskohteista, osallisuudesta varhaiskasvatuksessa sekä lapsille tärkeistä tulevaisuuden taidoista ja valmiuksista, joita lasten olisi tärkeä harjoitella jo varhaiskasvatuksessa. (Opetushallitus i.a.b.)

4.2 Lasten päivähoito

Vuonna 2014 kaikkiaan 230 000 lasta Suomessa oli päivähoidossa tai heitä hoidettiin kelan yksityisen hoidon tuella. Yli puolet lapsista oli kokopäivähoidossa päiväkodeissa. Päivähoidossa olleista lapsista 76 prosenttia hoidettiin kuntien pitämässä päiväkodeissa. Kelan yksityisen hoidon tuella perheen palkkaaman hoitajan tai yksityisen päiväkodin hoidossa oli 8 prosenttia lapsista. Perhepäivähoidossa olevien lasten määrä oli 14 %. (THL 2015c.)

Päivähoitojärjestelmä on keskeinen varhaiskasvatuksen toteuttaja perheen ohella. Nykyisin päivähoidossa olevien lasten määrä sekä aika, jonka lapsi viettää hoidossa, on kasvanut. Koska lapset viettävät usein päivähoidossa suuren osan aikaa lapsuudestaan ja elämän ensimmäisen viiden vuoden aikana ihminen oppii enemmän kuin koskaan, ei ole samantekevää miten lapsen ensimmäiset elinvuodet rakentuvat (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala 2007, 11–12.) Päivähoidon kuuluu tarjota lapselle jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet, lapsen kehitystä tukevaa monipuolista toimintaa sekä suotuisa kasvuympäristö. Lisäksi päivähoidon tulee edistää lapsen kehitystä kaikilla osa-alueilla. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 89.)

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa korostetaan kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa yhdistyy hoiva, kasvatus ja opetus. Kokonaisvaltaista lähestymistapaa kutsutaan educare-malliksi, joka tarkoittaa esimerkiksi sitä, että yhdessä päiväkodissa tarjotaan lapselle kaikki tarvittava. (Kalliala 2012,20.) Hoidon, kasvatuksen ja opetuksen välistä rajaa on vaikeaa vetää, koska päivähoiton toiminnassa kaikki osa-alueet voivat toteutua samaan aikaan (Koivunen 2009, 12).

Elinikäisen oppimisen idea on vaikuttanut viime aikoina varhaiskasvatustalouden kehittämiseen länsimaissa. Esimerkiksi pohjoismaiden lainsäädännössä sekä erilaisissa kansallisissa asiakirjoissa korostetaan aiempaa enemmän lasten oikeutta oppimiseen ja lasten oppimisen tukemista. Muutokset näkyvät myös Suomessa. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen hallinto siirrettiin vuonna 2013 sosiaali- ja terveysministeriön vastuulta opetus- ja kulttuuriministeriön vastuulle. (Karila ym. 2013, 15–16.)

Nykyisen käsityksen mukaan lapsen oppiminen on kokonaisvaltaista. Lapsi oppii jatkuvasti ollessaan aktiivisesti mukana toiminnassa sekä saamalla omakohtaisia kokemuksia ja elämyksiä ympäristöstään. Oppimiseen vaikuttavat muun muassa lapsen oppimisen motivaatio sekä lapsen itseluottamus. Onnistumisen kokemukset lisäävät lapsen itseluottamusta, motivaatiota ja sitä kautta myös lapsen oppiminen lisääntyy. Kasvattajan tehtävänä on luoda oppimisen mahdollistava ympäristö, jossa on huomioitu sekä oppimista mahdollistavat että heikentävät tekijät. (Koivunen 2009, 38–39, 42–43.) Kallialan (2012, 20) mukaan suomalaisessa päivähoitossa pidetään tärkeänä sosiaalisia taitoja, leikkiä ja lasten kaverisuhteita sen sijaan että oppimista korostettaisiin. Leikki onkin lapselle tärkeä kehitystehtävä ja sen avulla lapsi oppii erilaisia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia taitoja. (Koivunen 2009, 30.)

Suomessa sateenkaarivanhemmat käyttävät arviolta kunnallista päivähoitoa yhtä paljon kuin muutkin lapsiperheet. Toisaalta sateenkaariperheiden nuorimpia lapsia hoidetaan kolme kertaa todennäköisemmin yksityisissä päivähoitopaikoissa, kuin muita suomalaisia lapsia yleensä. (Kuosmanen 2007, 62–63.)

4.3 Kasvatuskumppanuus ja perheiden tukeminen päivähoitossa

Vanhempien ja päivähoidon henkilöstön välinen kasvatusyhteistyö määritellään varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kasvatuskumppanuudeksi. Kasvatuskumppanuus tarkoittaa sitä, että henkilöstö ja vanhemmat yhdessä tietoisesti sitoutuvat ja toimivat lapsen kehityksen, kasvun sekä oppimisen tukemiseksi. Kasvatuskumppanuuden tavoitteena on yhdistää vanhempien asiantuntemus ja tieto lapsesta sekä kasvattajan asiantuntemus ja kokemukset, niin, että se edistää lapsen hyvinvointia. (Kaskela & Kekkonen 2007, 17.)

Kasvatuskumppanuuden periaatteita ovat *kuuleminen*, *kunnioitus*, *luottamus* ja *dialogi*. *Kuulevassa* suhteessa keskitytään kuulemaan mitä toisella ihmisellä on sanottavaa ja millaisia ajatuksia hänellä on. Jotta aito kuuleminen onnistuu, vaaditaan tilanteessa läsnäoloa, joka näyttäytyy kiinnostuksena, empaattisuutena ja rehellisyytenä. Jos kuuntelija ei pysty luomaan turvallista ja myönteistä ilmapiiriä, kuunteleminen ei onnistu. *Kunnioittavalla* asenteella tarkoitetaan toisen ihmisen hyväksymistä ja arvostamista. Kunnioittavan suhteen luominen voi olla haaste, kun kohdataan esimerkiksi erilaisia perheitä, perhekulttuureita ja arvoja. Ihmisen on helpompi hyväksyä itselleen tuttuja toimintatapoja ja vierastaa toimintatapoja, jotka tuntuvat kaukaisilta. Kuunteleminen voi auttaa hyväksymään, ymmärtämään ja kunnioittamaan toista ihmistä. *Luottamus* puolestaan rakentuu kuulemisen ja kunnioituksen periaatteista. Luottamuksen syntyyn vaaditaankin aikaa, kohtaamisia ja vuoropuhelua. Kasvattajan sensitiivinen suhde lapseen herättää vanhemmissa luottamusta. Luottamus rakentuu lisäksi vanhempien mahdollisuudesta vaikuttaa lapseensa liittyviin asioihin päivähoitossa. Kun päivähoitossa otetaan huomioon vanhempien ajatukset, kasvatuskäsitykset ja toiveet, vanhemmat kokevat paremmin voivansa osallistua lapsensa kasvatukseen ja kehitykseen. (Kaskela & Kekkonen 2007, 32,34,36.) Luottamuksellinen asiakassuhde on korostuneen tärkeää sateenkaariperheiden kohtaamisessa, sillä he edustavat vähemmistöryhmää, jonka oikeuksia laillinen yhteiskunta ei täysin tunnista. Sen vuoksi heillä voi olla vaikeuksia luottaa yhteiskuntaa edustaviin ammattilaisiin. (Jämsä 2008 d, 99.)

Kasvatuskumppanuuden neljäs periaate on *dialogi* ja sen onnistumiseksi vaaditaan kuulemistä. Dialogi onnistuu tasa-arvoisessa puheessa, jossa toisen tieto ei ole arvokkaampaa kuin toisen. Dialogiseen vuoropuhelussa voidaan olla eri mieltä, suorapuheisia ja rehellisiä, koska vuoropuhelussa on mukana kokemus kuulemisesta ja kunnioituksesta. (Kaskela & Kekkonen 2007, 38.)

Henkilöstön vastuulla on luoda edellytykset kasvatuskumppanuudelle sekä sisällyttää kasvatuskumppanuus osaksi lapsen varhaiskasvatusta ja perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Kasvatuskumppanuuden toteutuminen vaatii, että ammatillisuutta ja ammattia kehitetään. Henkilöstön pitäisi syventää näkemystä työn keskeisimmästä kohteesta, vastuun ottamista lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä laajentaa näkemystään suuntaan, jossa asiakas on keskeisemmässä roolissa. (Kekkonen 2012, 43.)

Kasvatuskumppanuuden tavoitteisiin kuuluu myös vanhempien keskinäisen yhteistyön edistäminen, jonka mahdollistamiseksi työntekijöiden tulisi luoda vanhemmille tilaisuuksia kohdata toisiaan. Vanhempien välinen yhteistyö luo vanhemmuutta ja lasten hyvinvointia vahvistavia sosiaalisia verkostoja. Vanhempien välinen yhteistyö on merkityksellistä myös sateenkaariperheiden vanhemmille ja sateenkaariperhekyselyn mukaan sateenkaariperheet eivät ole kohdanneet juuri yhtään ongelmia yhteistyössä muiden vanhempien kanssa. (Jämsä & Karvinen 2008, 187–188.)

Vaikka ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta on vanhemmilla, tukevat yhteiskunnan tarjoamat varhaiskasvatuspalvelut kasvatustyötä. Jotta sateenkaarivanhempien osallisuus ja perheiden tukeminen toteutuisi palveluissa, tulee varhaiskasvatuksen ammattilaisten osata kohdata lasten moninaiset perheet. (Jämsä 2008 c, 208.) Sateenkaariperheiden kohtaamisessa on kyse samoista taidoista, kyvyistä ja valmiuksista kuin moninaisuuden kohtaamisessa ylipäätään, mutta sen lisäksi tukena toimii tieto perheiden toiveista, moninaisista elämäntilanteista sekä palveluihin liittyvistä kokemuksista (Jämsä 2008 e, 21). Perheiden tukeminen on tärkeässä roolissa varhaiskasvatuspalveluissa, sillä sen kautta voidaan ehkäistä ongelmien kasaantumista ja lapsen psyykkisen hyvinvoinnin vaarantumista. Tämä tarkoittaa huomion kiinnittämistä vanhemmuuteen, jaksamiseen ja

taitoihin. Vaikka sateenkaarivanhempien tukeminen ei vaadi ammattilaiselta erityistaitoja, saattaa tuen saannin haasteena olla ammattilaisen hämmennys ja ylivarovaisuus sateenkaariperheitä kohdatessa. Osa sateenkaariperheistä onkin kokenut, että heidän vanhemmuuttaan on tuettu palveluissa vain hyvin harvoin. (Jämsä 2009,143.)

5 SATEENKAARIPERHEET PÄIVÄHOIDOSSA

Lapsesta ei voi nähdä päällepäin, montako äitiä tai isää hänellä on. Päivähoitoryhmässä voi siis olla sateenkaariperheiden lapsia ilman, että henkilökunta on tietoinen asiasta. Kaikki perheet eivät välttämättä halua tuoda asiaa esille, jonka takia henkilökunnan olisi hyvä miettiä sateenkaariperheitä koskevia perusasioita ja kysymyksiä. Vaikka päivähoitoryhmässä ei olisikaan sateenkaariperheiden lapsia, on perheiden monimuotoisuudesta puhuminen silti tärkeää. Lasten on avartavaa kuulla, että on olemassa monenlaisia perheitä ja tapoja tulla vanhemmaksi. (Sateenkaariperheet ry i.a.d.)

5.1 Sateenkaariperheiden huomioiminen päivähoitossa

Päivähoitossa työntekijän on tärkeää tietää lapsen perhetilanteesta, jos mahdollista. Esimerkiksi onko lapsella sisaruksia, kuinka monta vanhempaa hänellä on ja mitä sukupuolta vanhemmat ovat. Tärkeää on myös ymmärtää, minkälainen suhde lapsella on eri perheenjäseniin ja millä nimillä hän vanhempiaan kutsuu. Lisäksi on myös monia käytännön asioita, jotka on otettava huomioon, esimerkiksi ketkä käyvät hakemassa lapsen kotiin päivähoitosta tai ketkä huoltajat voivat tehdä virallisia päätöksiä lapsen asioissa. Jotta lapselle voidaan turvata hyvä kasvuympäristö päivähoitossa, on osattava ottaa huomioon lapsen koko elämäntilanne. (Jämsä 2008 c, 208–209.)

Päivähoidon suunnittelussa tavoitteena on muun muassa, että lapsi kohdataan yksilöllisten tarpeiden, persoonallisuuden ja perhekultuurinsa mukaisesti. Lisäksi lapsen on tärkeää saada kokemus siitä, että riippumatta sukupuolestaan, sosiaalisesta tai kulttuurisesta taustastaan tai etnisestä alkuperästään, on hän tasavertainen muiden kanssa. Jokaisen lapsen on siis saatava tukea yhtäläisesti omalle perheidentiteetilleen. Päiväkodissa olisi hyvä olla saatavilla esimerkiksi tarinoita perheistä, joissa on samaa sukupuolta olevia vanhempia tai sukupuoleltaan moninaisia vanhempia. Äitien- ja isänpäivän viettäminen on myös asia, joka täytyy

ottaa huomioon. Ratkaisuvaihtoehtoja on monia ja ne selviävät keskustelemalla vanhempien kanssa. (Jämsä 2008 c, 210–211.)

On tärkeää huomioida, että myös jokaisella sateenkaariperheellä on omat yksilölliset toiveet ja tarpeet hoidon suhteen. Yksilöllisyyden huomioimisessa avainasemassa ovat asiakkaan kuuntelu, avointen kysymysten esittäminen sekä oman tietämättömyyden hyväksyminen. Avoimia kysymyksiä esitettäessä pystytään välttämään ennako-oletusten tekemistä ja mahdollistetaan vanhemman oikeus kertoa yksilöllisistä tarpeistaan ja toiveistaan. Oman tietämättömyyden hyväksyminen antaa myös asiakkaalle mahdollisuuden kertoa itse tilanteestaan. (Jämsä 2008 d, 100–101, 108–110.) Vanhemmille voi myös kertoa, että ryhmässä ei aikaisemmin ole ollut sateenkaariperheen lasta. Jos joku lapsen kasvun kannalta oleellinen asia ei tule ymmärretyksi, on parempi kysyä reippaasti asiasta ja välttää myöhemmät väärinkäsitykset. Kunnioittava ja luottamusta herättävä suhtautuminen kaikkiin lapsen vanhempiin on tietoa tärkeämpää. Se tarkoittaa, että perhettä, perhemuotoa ja perheen jäsenten omaa kokemusta perheestään kunnioitetaan. (Jämsä & Karvinen 2008, 183–184.)

Varhaiskasvattajan velvollisuuksiin kuuluu tietojen ja moninaisuustaitojen päivittäminen. Kasvattajien täytyy ylläpitää ja kehittää ammatillista osaamistaan sekä tiedostaa muuttuvat tarpeet varhaiskasvatuksessa. Sateenkaariperheellisyys ei ole ollut automaattisesti osana ammattilaisten koulutusta, joten täydennyskoulutukset ovat tarpeellisia vielä pitkään. (Jämsä 2008 c, 210.) Sateenkaariperheet ry:n internetsivuilla on paljon tietoa sekä osio ammattilaisille, josta löytyy tietoa myös varhaiskasvatuksen työntekijöille. Sivulla on esimerkiksi erilaisia linkkejä, kirjavinkkejä ja muita neuvoja koskien sateenkaariperheitä ja varhaiskasvatusta. (Sateenkaariperheet ry i.a.c) Lisäksi Sateenkaariperheet ry järjestää myös koulutuksia perheiden kanssa työskenteleville ammattilaisille. Koulutus voidaan järjestää erikseen tai esimerkiksi koulutuspäivän tai seminaarin yhteydessä. Siinä käsitellään muun muassa sateenkaariperheiden kohtaamista, perheiden erityistarpeita sekä sateenkaariperheisiin liittyviä käsitteitä. (Sateenkaariperheet ry i.a.e.)

Myös Monimuotoiset perheet internetsivusto tarjoaa tietoa ammattilaisille erilaisista perheistä. Monimuotoiset perheet -verkosto koostuu kymmenestä itsenäisestä perhejärjestöstä. Järjestöjä yhdistää se, että kaikkien kohderyhmät eroavat jotenkin oletetusta perheestä. Verkoston internetsivustolla on myös tietoa ammattilaisille ja opiskelijoille sateenkaariperheiden kohtaamisesta sekä kirjavinkkejä lastenkirjoista, joissa käsitellään moninaisuutta. (Monimuotoiset perheet i.a.a) Sivuston kautta voi tilata esimerkiksi monimuotoisten perheiden kohtaamista koskevaa maksutonta koulutusta. (Monimuotoiset perheet i.a.b) Monimuotoiset perheet -verkostolla on myös menossa vaikuttamistyön hanke Kaikkien perheiden Suomi, jonka tavoitteena on koota tietoa monimuotoisten perheiden tilanteista ja tuoda tieto päättäjien käyttöön. Hanke vaatii, että perheiden monimuotoisuus tulisi ottaa lähtökohdaksi kaikessa perhepoliittisessa päätöksenteossa. (Monimuotoiset perheet i.a.c) Kaikkien perheiden Suomi tekee myös oppilaitosyhteistyötä, jonka kautta se pyrkii vakiinnuttamaan perheiden moninaisuutta koskevan tiedon osaksi kaikkia sosiaali- ja terveysalan opintoja. (Monimuotoiset perheet i.a.b)

5.2 Sateenkaarivanhempien kokemuksia päivähoidosta

Vuoden 2006 Sateenkaariperhe-kyselyn tuloksista käy ilmi, että 19 prosentilla kyselyyn vastanneista oli syrjäntäkokemuksia sosiaali- ja terveyspalveluista (Kuosmanen & Jämsä 2007, 2–3). Kyselytutkimuksen tuloksien mukaan päivähoitopalveluissa henkilökunnan oli vaikeampi tunnistaa ja suhtautua luontevasti monimuotoisiin sateenkaariperheisiin kuin esimerkiksi neliapilaperheisiin tai nais- tai miesparien ydinperheisiin. Vastaajista vain 29 prosenttia koki, että henkilökunta tunsi sateenkaariperheiden erityistarpeita. (Kuosmanen 2007, 64–65.) Ydinperheen muotoiset sateenkaariperheet, esimerkiksi juuri naisparien perheet, joiden lapsilla ei ole tosiasiallista isää tai isiä, tunnistetaankin paremmin palvelujärjestelmässä kuin sellaiset perheet, jotka poikkeavat vanhempien sukupuolioletusten lisäksi myös vanhempien lukumäärää tai lasten alkuperää koskevista oletuksista. (Jämsä 2008 a, 37.)

Erään sateenkaarivanhemman mukaan kokemukset päivähoidosta ovat olleet kuitenkin pääasiassa positiivisia. Hän on saanut nykyisin 3-vuotiaan lapsensa itsellisenä äitinä hedelmöityshoitoklinikan kautta luovutettujen siittiöiden avulla. Alun perin päivähoidossa ei varsinaisesti oltu tietoisia perheen perhemuodosta, sillä yhden vanhemman perheestä asia ei tullut näkyville. Äidin uuden kumppanin myötä päivähoidon henkilökunnalle on kuitenkin selvinnyt, että kyseessä on sateenkaariperhe. Äidin mukaan sateenkaariperheyteen on suhtauduttu päivähoidossa todella hyvin ja uusi kumppanikin on otettu hyvin huomioon. Äidin kumppani on ollut mukana päivähoidossa hakemassa lasta sekä osallistunut päiväkodin tapahtumiin. Hän on kertoo kokeneensa helpottavana asiana sen, että päiväkodin henkilökunta ymmärsi nopeasti, että kyseessä on hänen kumppaninsa. Hänen mielestään on positiivista, että henkilökunta on ollut kiinnostunut kumppanista ja kyselleet myös häneltä asioista. Äidin mielestä henkilökunnan avoimuus on yleisestikin ollut helpottavaa ja asioista on uskallettu kysyä suoraan. Hän kokee, että on helpompaa vastata kysymyksiin esimerkiksi perhemuodosta, kuin alkaa itse kertomaan asiasta. (Sateenkaarivanhempi 1, henkilökohtainen tiedoksianto 24.3.2016.)

Toisen sateenkaarivanhemman kokemukset päivähoidosta ovat olleet myös positiivisia ja hän kokee tulleen kohdelluksi tasavertaisena muihin vanhempiin nähden. Hänen perheeseensä kuuluu 5–vuotias lapsi sekä puoliso. Heidän perhemuotoaan ei ole nostettu päivähoidossa erikseen esille vaan heitä on kohdeltu samoin kuin muitakin perheitä, mikä on hänen mielestään positiivinen asia. (Sateenkaarivanhempi 2, henkilökohtainen tiedoksianto 6.4.2016.)

Myös 3–vuotiaan lapsen äiti kertoo kokevansa tärkeänä, että sateenkaariperheisiin suhtaudutaan samalla tavalla kuin heteroperheisiin ja vanhempia kohdellaan tasavertaisina vanhempina, eikä heitä laiteta erilaisiin kategorioihin esimerkiksi sen mukaan, kumpi on synnyttänyt lapsen. Kasvatukseen hän kertoo saaneensa tukea muun muassa varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelussa, jossa yhdessä henkilökunnan kanssa käytiin läpi sateenkaariperheyteenkin liittyviä kysymyksiä. Keskustelussa pohdittiin muun muassa äidin uuden kumppanin asemaa perheessä, mitä asiasta kerrotaan muille lapsille ja kuinka muiden lasten esittämiin

kysymyksiin isästä vastataan. (Sateenkaarivanhempi 1, henkilökohtainen tiedoksianto 24.3.2016.) Toinen sateenkaarivanhempi kertoo myös saaneensa päivähoiton työntekijöiltä tukea kasvatukseen varhaiskasvatuskeskusteluista sekä muista hoitajien kanssa käydyistä keskusteluista liittyen kasvatukseen. Hänen mukaansa myös vanhempien kutsumanimistä on keskusteltu henkilökunnan kanssa ja esimerkiksi siitä, kenelle lapsi isänpäivänä tekee kortin. Lapsen aloittaessa päiväkodin, vanhemmat miettivät kiusattaisiinko lasta, koska hänellä on kaksi äitiä. Kiusaamista ei ole ollut, mutta lapset ovat ihmetelleet sitä, että lapsella on kaksi äitiä. Päivähoidon henkilökunta on kuitenkin osannut puuttua tällaisiin tilanteisiin ja keskustelleet asiasta lasten kanssa. (Sateenkaarivanhempi 2, henkilökohtainen tiedoksianto 6.4.2016.)

3–vuotiaan lapsen äidin mukaan jotkut tilanteet päivähoitossa ovat kuitenkin tuntuneet hieman ahdistavilta. Esimerkiksi päivähoiton järjestämässä vanhempien illanistujaisissa esittelykierrokset ovat tuntuneet epämukavilta, kun muut vanhemmat ovat olleet heteropariskuntia ja esitelleet itsensä tietyn lapsen vanhemmiksi. Hän myös mainitsee kokeneensa hieman häiritsevänä lasten lokerikot, joiden yläpuolelle on kiinnitetty vanhempien ja lapsen kädenjäljet ja joissa lukee lapsen nimi sekä ”äiti” ja ”isä”. Ainoastaan hänen lapsensa kohdalle on merkitty vain yksi vanhempi. Asiassa ei olisi hänen mielestään mitään häiritsevää jos päivähoitossa olisi enemmän monenlaisia perhemuotoja, mutta heidän perheen ollessa ainoa yhden vanhemman perhe, on asia hieman häirinnyt. Hän myös toivoo, että henkilökunta olisi tiedottanut aktiivisemmin joistakin asioista, kuten siitä, että hän saa äitinä osallistua isänpäivänä järjestetyille aamiaiselle. Pääasiassa kohtaamiset henkilökunnan kanssa ovat kuitenkin olleet hyviä, eikä hän ole kokenut keneltäkään negatiivista suhtautumista. Hänen mielestään henkilökunnalla olisi kuitenkin hyvä olla jonkinlaista yleistietoa sateenkaariperheistä, mikä voisi helpottaa tilanteita molemmiin puolin. Hän kertoo itse vieneensä päivähoitoon sateenkaariperheistä kertovan kirjan, jonka ainakin osa henkilökunnasta on lukenut innolla. Hän kertoo myös uskovansa, että ainakin suurin osa päivähoiton henkilökunnasta suhtautuu erilaisiin perheisiin kiinnostuneesti ja haluaa ottaa ne huomioon parhaansa mukaan. (Sateenkaarivanhempi 1, henkilökohtainen tiedoksianto 24.3.2016.)

6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT

Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa Diakonia-ammattikorkeakoulun keväällä 2016 valmistuvien lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden suorittavien sosionomi (AMK) -opiskelijoiden valmiuksia kohdata sateenkaariperheitä päivähoidossa. Tarkoituksena on myös kartoittaa opiskelijoiden kokemuksia siitä, onko Diakonia-ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman vuoden 2010 opetussuunnitelman mukaisissa opinnoissa ollut sateenkaariperheet ja niiden kohtaaminen riittävästi esillä. Tutkimuksessa keskitytään kaikille pakollisista opintokokonaisuuksista saatuihin tietoihin ja taitoihin, mutta myös harjoittelut sekä seksuaalisuuden ammatillista kohtaamista käsittelevä vapaavalintainen kurssi otetaan huomioon opiskelijoiden kokemuksia kartoitettaessa.

Tutkimuksen tutkimusongelmat ovat seuraavat:

- Mitä erilaisia sateenkaariperheiden perhemuotoja sosionomi (AMK) -opiskelijat osaavat kuvailla?
- Millaiseksi sosionomi (AMK) -opiskelijat kokevat valmiutensa kohdata sateenkaariperheitä päivähoidossa?
- Onko Diakonia-ammattikorkeakoulun vuoden 2010 opetussuunnitelman mukaisissa opinnoissa ollut opiskelijoiden mielestä riittävästi esillä sateenkaariperheet ja niiden kohtaaminen?

Käsitteellä valmiudet tarkoitetaan tässä tutkimuksessa osaamista, joka koostuu tiedoista, taidoista sekä kyvystä soveltaa niitä käytännössä. Sosionomi (AMK) -opiskelijoiden osaamisessa keskeistä on vuorovaikutukseen ja dialogiin pohjautuvien työmenetelmien käyttö yhdistettynä perheen tukemisen keinoihin (Helminen ym. i.a, 15). Sosionomi (AMK) -koulutuksen teoriaopinnot sekä harjoittelut tukevat näiden tietojen ja taitojen oppimista, mutta myös jokaisen opiskelijan elämäkokemuksella on oma merkityksensä valmiuksien kertymisessä.

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena ja tiedonkeruun välineenä käytettiin sähköistä kyselylomaketta. Aineisto kerättiin helmikuussa 2016 ja kyselyyn vastasi 21 opiskelijaa. Kyselylomakkeen kysymykset rakennettiin Sateenkaariperhekyselyn (2006) tulosten pohjalta. Tuloksissa esille nousee ammattilaisten puutteellinen tietämys monimuotoisista perheistä sekä sateenkaariperheiden erityistarpeista varhaiskasvatuspalveluissa (Kuosmanen 2007, 64). Sosionomiopiskelijoiden valmiuksia kartoitettaessa on tärkeää huomioida osa-alueet, jotka sateenkaariperheet ovat itse esittäneet puutteellisina Sateenkaariperhe-kyselyyn (2006) vastatessaan.

7.1 Tutkimusympäristö ja kohderyhmä

Tutkimus toteutettiin Diakonia-ammattikorkeakoulun Helsingin toimipisteessä. Helsingin lisäksi Diakonia-ammattikorkeakoululla on toimipisteet Porissa, Turussa, Pieksämäellä sekä Oulussa. Diakonia-ammattikorkeakoulu on valtakunnallinen ammattikorkeakoulu, jossa opiskelee yhteensä noin 3000 opiskelijaa. (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a.d.)

Kohderyhmän valinnassa on tärkeää, että vastaajat tuntevat tutkittavan ilmiön tai asian mahdollisimman hyvin, minkä vuoksi kohderyhmä tulee valita tarkasti (Tuomi & Sarajärvi 2013, 85–86). Tutkimuksen aineisto kerättiin Diakonia-ammattikorkeakoulun Kalasataman toimipisteen sosionomi (AMK) -opiskelijoilta, jotka suorittavat opintonsa vuoden 2010 opetussuunnitelman mukaisesti. Vastaajat rajattiin lastentarhanopettajan kelpoisuuden suorittaviin ja keväällä 2016 valmistuviin sosionomi (AMK) -opiskelijoihin. Rajauksen perusteena on se, että vastaajat ovat suorittaneet kaikki tai lähes kaikki aiheita mahdollisesti koskevat opinnot sekä harjoittelut, jolloin opiskelijat voivat luotettavasti arvioida onko Diakonia-ammattikorkeakoulun vuoden 2010 opetussuunnitelman mukaisissa opinnoissa sateenkaariperheet ja niiden kohtaaminen riittävästi esillä. Opiskelijoiden

yhteystiedot saatiin opintotoimistosta. Opintotoimistolla ei välttämättä ole ajantasaista tietoa siitä, jos joidenkin opiskelijoiden valmistuminen on viivästynyt, niin että osa vastaajista on myös syksyllä 2016 valmistuvia opiskelijoita.

Otanta rajattiin lastentarhanopettajan kelpoisuuden suorittaviin opiskelijoihin puolestaan siksi, että opinnäytetyö keskittyy tutkimaan valmiuksia kohdata saateenkaariperheitä päivähoitossa ja tämä kohderyhmä tulee todennäköisimmin työskentelemään päivähoidon palveluissa. Tutkimuksen vastaajakriteerit täytettiin opiskelijoihin otettiin yhteyttä sähköpostitse. Aineiston keräämistä varten haettiin tarvittava tutkimuslupa Diakonia-ammattikorkeakoulusta.

7.2 Aineiston keruu

Tutkimus toteutettiin kyselylomaketutkimuksena, joka sisälsi suljettuja ja avoimia osioita. Kvantitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on saada tietoa, joka on yleistettävissä. Se perustuu mittaamiseen, jonka tuloksena syntyy numeerinen havaintoaineisto, jota analysoidaan tilastollisin analyysimenetelmin. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tietoa käsitellään siis tilastollisina yksikköinä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 135 & Jyväskylän yliopisto i.a.) Kvantitatiivinen tutkimusote valikoitui opinnäytetyöhön, sillä se mahdollistaa laadullista tutkimusta suuremman vastaajamäärän. Tutkimuksen tarkoituksena on saada yleistettävää tietoa, minkä vuoksi on tärkeää, että otanta on mahdollisimman suuri. Tutkimukseen sisällytettiin kuitenkin myös kvalitatiivisia osioita, jotta opiskelijoiden valmiuksista ja kokemuksista saataisiin yksityiskohtaisempaa tietoa.

Tutkimuksessa käytettiin kvantitatiiviselle tutkimukselle tyypillistä kyselylomaketta tiedonkeruun välineenä. Kyselytutkimus on hyvä tapa kerätä tietoa muun muassa ihmisten toiminnasta, asenteista ja arvoista. Kun vastaaja on täyttänyt kyselylomakkeen, ei siihen jälkeenpäin voida enää tehdä muutoksia, joten lomake tulee suunnitella huolellisesti. Tutkimuksen onnistuminen riippuu suuresti siitä, kysytäänkö lomakkeessa tutkimuksen kannalta sisällöllisesti oikeita kysymyksiä. Kyselylomakkeessa voi olla avoimia tai suljettuja osioita. Suljetussa kyselyssä vastausvaihtoehdot on annettu valmiiksi ja siksi on tärkeää huomioida, että vaihtoehdot eivät mene päällekkäin. Avoimeen osioon vastataan puolestaan vapaamuotoisesti ja siksi niistä voidaan saada tutkimuksen kannalta tärkeää tietoa, joka voisi muuten jäädä kokonaan havaitsematta. Avoimet osiot ovat välttämättömiä etenkin sellaisissa tilanteissa, joissa vaihtoehtoja ei voida luetella. Verkkolomakkeet ovat yleistyneet kyselytutkimuksissa, sillä niillä on paljon hyviä puolia. Vastaukset tallentuvat suoraan sähköiseen muotoon toisin kuin paperilomakkeiden, joiden tallentaminen on aikaa vievä ja virheitä mahdollistava vaihe. Verkkolomakkeiden käytössä voi kuitenkin esiintyä tavoitettavuusongelmia, jos vastaajilla ei ole käytössään verkkoyhteyttä tai tietokonetta. (Vehkalahti 2008, 11, 20, 24–25, 47–48.)

Kyselytutkimus toteutettiin verkkolomakkeella Google forms -sivustolla. Kyselylomake rakennettiin Sateenkaariperhekyselyn (2006) päivähoitoa koskevien tulosten sekä Diakonia-ammattikorkeakoulun vuoden 2010 opetussuunnitelman pohjalta. Kysymykset ovat rakennettu vastaamaan tutkimuskysymyksiin ja kyselylomakkeen rakenne vastaa tutkimuskysymysten järjestystä. Kyselylomakkeen käytettävyyttä testattiin testiryhmällä, jonka kommenttien pohjalta lomakkeen sisältöä ja ulkoasua muokattiin vastaajaystävällisemmäksi esimerkiksi muokkaamalla lomakkeeseen vastaamisen ohjeistusta sekä kysymysten lausemuotoja selkeämmiksi.

Kyselylomake lähetettiin vastaajille 1.2.2016. Kyselylomake sisälsi taustatiedot, kolme avointa kysymystä sekä 18 suljettua kysymystä. Vastaajille lähetettiin sähköpostitse linkki kyselylomakkeeseen ja heidän vastattua kyselyyn, tulokset saapuivat sähköpostiimme nimettöminä. Aikaa kyselyyn vastaamiseen oli viikko ja vastaajille lähetettiin muistutusviestit viikon puolivälissä sekä viimeisenä vastauspäivänä. Kyselylomake lähetettiin 64 vastaajalle, joista 21 palautti lomakkeen. Tutkimuksen vastausprosentti oli 32,8 ja kaikki vastaukset olivat hyväksyttäviä.

7.3 Aineiston analyysi

Aineiston keräämisen jälkeen sen analyysi aloitetaan tutustumalla aineistoon selailemalla ja katselemalla. Aineistoa selailemalla pystytään myös varmistamaan, että siinä on kaikki tarvittavat tiedot. (Vehkalahti 2008, 51.) Kvantitatiiviseen aineistoon tutustumisen jälkeen tiedot syötetään tietokoneelle. Yleensä tutkimuslomakkeen tiedot syötetään havaintomatriisin muotoon tilasto-ohjelman datalomakkeelle tai taulukkolaskentaohjelman taulukkoon, jos tiedot on kerätty paperilomakkeella. Havaintomatriisi tarkoittaa taulukkoa, jossa vaakariveille kirjataan tilastoyksiköt ja pystyriveille muuttujat. Jokaiselle lomakkeen vastaukselle määritellään oma muuttuja. Sen jälkeen vielä tarkistetaan, että muuttujien nimien ja arvojen selitteet vastaavat kyselylomakkeen tietoja.

Verkkokyselyssä vastaukset tallentuvat tilasto-ohjelmaan suoraan, jolloin tulokset saadaan nopeammin, koska tietojen syöttövaihe jää pois. Tietojen syöttämisen jälkeen tiedot käsitellään niin, että tutkimuskysymyksiin saadaan vastaus ja tutkimusongelma ratkaistaan. (Heikkilä 2004, 123, 142.) Koska tutkimus tehtiin verkkokyselynä, tallentuivat vastaukset suoraan Google formsin tilasto-ohjelmaan. Ohjelma loi myös automaattisesti vastauksista graafisia kuvioita ja taulukoita, joten vastausten analysointi oli helppoa ja nopeaa. Tutkimuksen kvantitatiiviset tulokset esitetään graafisessa muodossa.

Avoimien osioiden tulokset analysoitiin sisällönanalyysilla, jossa aineistoa tarkastellaan eritellen sekä yhtäläisyyksiä ja eroja etsien. Sisällönanalyysilla tarkoitetaan sanallista tekstin sisällön kuvailua. Sisällönanalyysi voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teoriasidonnaisesti tai teorialähtöisesti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006 a.) Tutkimus analysoitiin aineistolähtöisesti, mikä tarkoittaa, että aineisto analysoidaan ilman teoreettisia etukäteisolettamuksia (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006 b). Aineisto koodattiin eli kiinnostusta herättävät asiat merkittiin erilaisilla koodeilla, tässä tutkimuksessa eri väreillä. Koodien avulla aineisto voidaan teemoitella, jolloin jokaisen teeman alle kootaan aineistosta ne kohdat, joissa puhutaan kyseisestä teemasta. Tutkimustuloksissa esitetään teemojen käsittelyn yhteydessä näytteitä eli sitaatteja aineistosta. Sitaattien tarkoituksena on antaa havainnollistavia esimerkkejä esimerkiksi tutkittavien kokemuksista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006 c.)

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimukseen vastasi 21 lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden suorittavaa sosionomi (AMK) -opiskelijaa. Kaksi vastaajista ilmoitti aloittaneensa opinnot syksyllä 2011, kolme syksyllä 2012 ja 17 keväällä 2013. Vastaajista 17 ilmoitti valmistuvansa keväällä 2016, kolme syksyllä 2016 ja yksi vastaajista ei osannut määrittää valmistuuko hän keväällä vai syksyllä 2016.

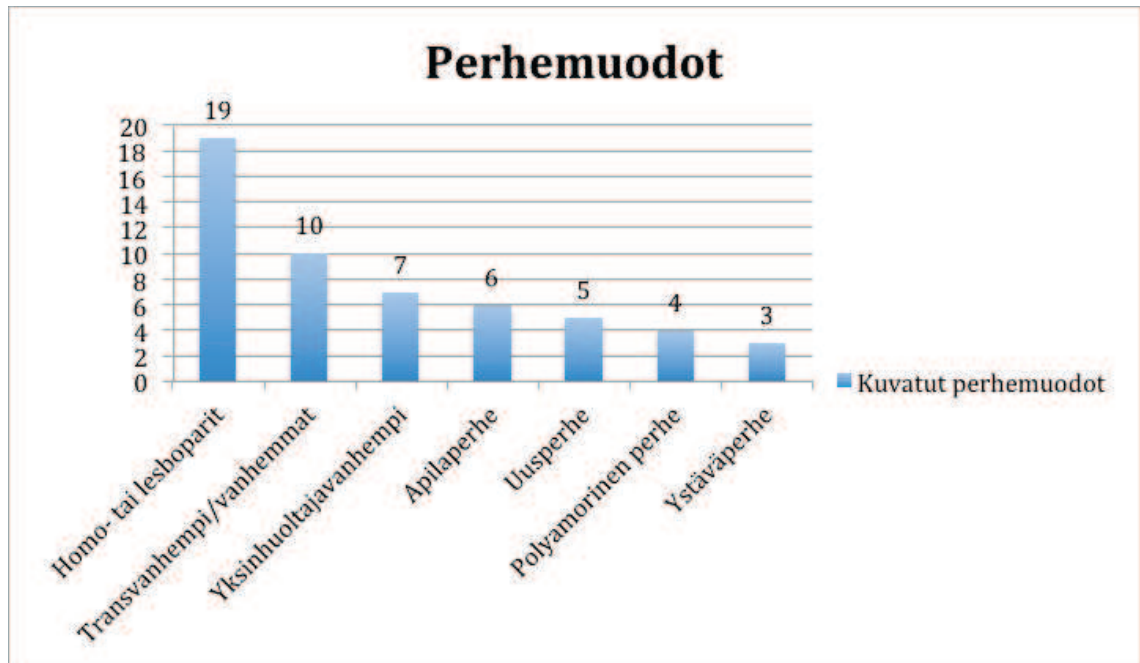
Tutkimustulokset perustuvat aineiston analyysiin ja ne antavat tietoa asetetuista tutkimuskysymyksistä. Tulokset esitetään tutkimuskysymysten ja kyselylomakkeen rakenteen mukaisessa järjestyksessä. Tuloksia ei vertailla suhteessa aloitus- tai valmistumisajankohtaan, sillä kaikki vastaajat ovat suorittaneet opintonsa vuoden 2010 opetussuunnitelman mukaisesti. Tämän vuoksi voidaan olettaa, että eroavaisuudet vastauksissa eivät johdu aloittamis- tai valmistumisajankohdasta.

8.1 Opiskelijoiden kuvaukset sateenkaariperheiden perhemuodoista

Vastaajat tuntevat sateenkaariperheiden perhemuodot melko hyvin. Yleisin vastauksissa kuvailtu perhemuoto oli nais- ja miesparit. Monessa vastauksessa oli kuvattu myös transvanhemman ja vanhempien perheet, yksinhuoltajavanhempien perheet, apilaperheet sekä uusperheet. Muutama vastaaja oli määritellyt sateenkaariperheiden perhemuodoiksi myös polyamoriset perheet sekä ystäväperheet. Teorialähteissä polyamorisia perheitä ei ole määritelty sateenkaariperheiksi, poikkeuksena Sateenkaariperheet ry:n internetsivusto, jossa myös polyamorinen perhe on esitelty yhdeksi sateenkaariperheiden perhemuodoksi.

Viisi vastaajaa oli myös kuvaillut sateenkaariperhettä perheeksi, jossa yksi tai useampi vanhempi kuuluu seksuaalivähemmistöön. Yksittäisessä vastauksessa oli myös mainittu, että molemmat vanhemmista voivat olla biseksuaaleja. Myös adoptioperhe oli nimetty yhdessä vastauksessa perhemuodoksi. Kaksi vastaajista oli osannut kuvata vain yhden perhemuodon, kolme vastaajista oli kuvannut

lähes kaikki perhemuodot ja loput vastaajista kuvasivat muutamia perhemuotoja. Osa niistä vastaajista, jotka olivat kuvanneet yhden tai muutaman perhemuodon, lisäsi vastaukseensa, että perhemuotoja voi olla useita erilaisia.

KAAVIO 1. Opiskelijoiden kuvaukset sateenkaariperheiden perhemuodoista (n=21)

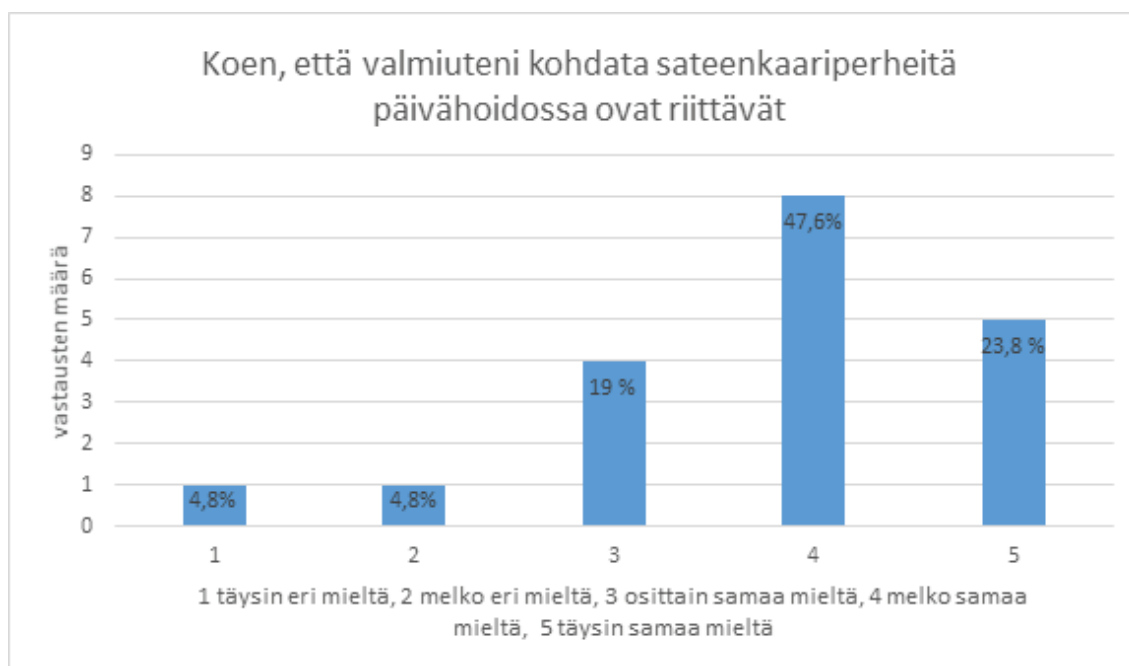
8.2 Opiskelijoiden arviot valmiuksistaan kohdata sateenkaariperheitä päivähoitossa

Suurin osa vastaajista arvioi valmiutensa kohdata sateenkaariperheitä erilaisissa tilanteissa päivähoitossa hyväksi. Reilusti yli puolet vastaajista ilmoitti olevansa melko tai täysin samaa mieltä siitä, että kykenee tekemään yhteistyötä lapsen kaikkien vanhempien kanssa. Vastaajista 85,7 prosenttia puolestaan ilmoitti olevansa melko tai täysin samaa mieltä siitä, että kykenee huomioimaan sateenkaariperheiden tarpeita päivähoitossa. Myös huomattavasti yli puolet vastaajista ilmoitti olevansa melko tai täysin samaa mieltä siitä, että osaa tukea sateenkaari vanhempien osallisuutta.

Vastaukset jakautuivat tasaisemmin vastaajien arvioidessa kykyään huomioida sateenkaariperheet osana lasten kasvatusta. Suurin osa vastaajista oli joko osittain, melko tai täysin samaa mieltä väittämän kanssa.

Vastaajista yli puolet ilmoitti olevansa täysin samaa mieltä siitä, että kykenee vastaamaan luontevasti lasten kysymyksiin sateenkaariperheistä. Vain yksi vastaajista ilmoitti olevansa melko eri mieltä väittämän kanssa.

Vastaajien arvioidessa yleisesti valmiuksiaan kohdata sateenkaariperheitä päivähoitossa, ilmoitti 71,4 prosenttia vastaajista olevansa melko tai täysin samaa mieltä väittämän kanssa.

KAAVIO 2. Opiskelijoiden arviot valmiuksistaan kohdata sateenkaariperheitä päivähoitossa (n=21)

Vastaajat saivat halutessaan tarkentaa vastauksiaan, jotka koskivat heidän valmiuksiaan kohdata sateenkaariperheitä päivähoitossa. Kahdestakymmenestä vastaajasta kymmenen halusi tarkentaa vastauksiaan. Kolme vastaajista kertoi, ettei ole vielä kohdannut sateenkaariperheitä ja yksi kertoi kokemuksensa sateenkaariperheiden kohtaamisesta olevan vähäinen. Yksi näistä vastaajista nosti esille vaikeuden arvioida omia valmiuksiaan vähäisen kokemuksen

takia ja toinen vastaajista uskoi avoimen luoteen, uteliaisuuden ja oman asenteen olevan kokemusta tärkeämpää sateenkaariperheitä kohdatessa.

Avoimen asenteeni ja tähän astisten tietojen puolesta uskon, että minulla on hyvät valmiudet kohdata sateenkaariperheitä, mutta tietenkään kaikkia sateenkaariperheitä ei voi upottaa samaan muottiin ja olettaa kaikista sateenkaariperheistä samaa, niin kuin ei voi heteroperheitäkään. Jokaiselta perheeltä tulee kysyä heidän toiveensa. Tämä koskee niin hetero- kuin sateenkaariperheitä. Lapsien kanssa olen jo päässyt keskustelemaan erilaisista perheistä ja he ovat usein hyvin kiinnostuneita aiheesta, mutta keskustelussa täytyy kuitenkin olla tiettyä herkkyyttä. Omalla asenteella on suuri vaikutus.

Yksi vastaaja nosti esiin mahdolliset ennakkoluulot, joita omassa toiminnassaan saattaa huomata vasta sateenkaariperheitä kohdatessa.

Minulla ei ole kokemusta sateenkaariperheiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä ja voi hyvin olla, että sellaista tehdessä minusta löytyisi ennakkoluuloja. Esimerkiksi kiinnittäisin huomiota siihen, miten lapsi ilmentää tarvetta miehen tai naisen roolimallista. Uskon kuitenkin että asiat ovat puhuttavissa läpi.

Kaksi vastaajista koki valmiutensa kohdata sateenkaariperheitä hyväksi oman kiinnostuksensa, lähipiirin moninaisuuden sekä työkokemuksen ansiosta. Toiset kaksi vastaajaa nostivat esille puolestaan sen, että sateenkaariperheiden hyvään kohtaamiseen riittävät yhdenvertainen kohtaaminen, hyvät vuorovaikutustaidot sekä perustiedot seksuaalivähemmistöistä.

Sateenkaariperheiden kohtaamiseen riittävät tavallinen arvostava kohtaaminen ja hyvät vuorovaikutustaidot. Perustiedot seksuaalivähemmistöistä on hyvä olla.

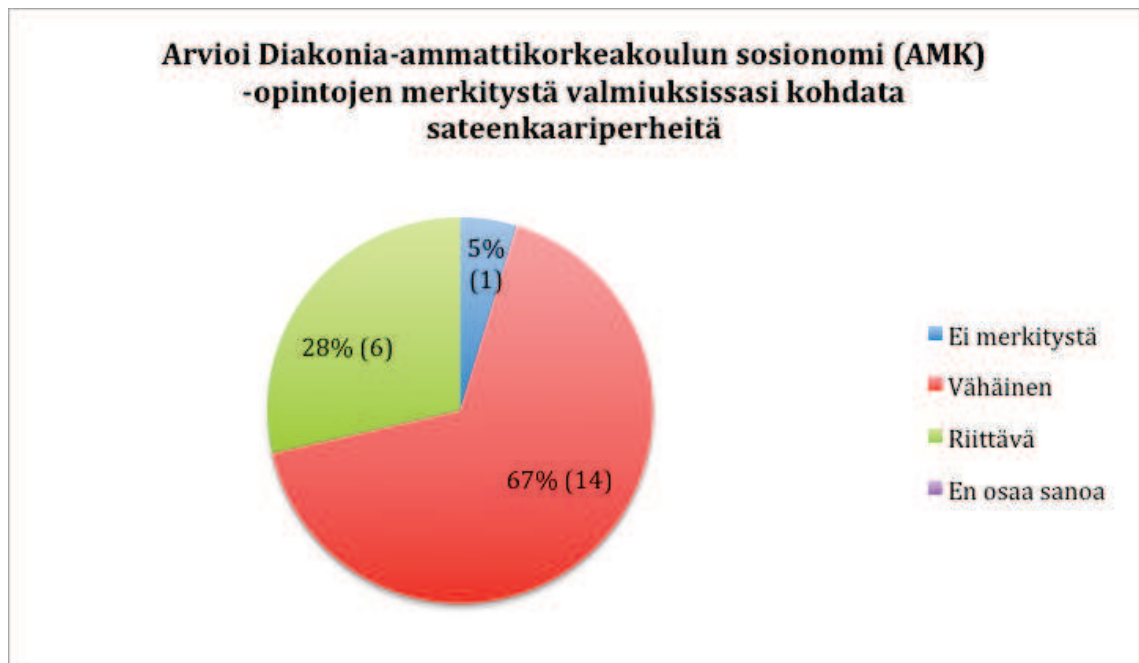
Jokaisella on oikeus tulla kohdatuksi yksilönä, joten mielestäni tällaiseen työhön ryhtyessä olisi suotavaa kyetä toimimaan niin sateenkaari- kuin "tavallistenkin" perheiden kanssa yhdenvertaisesti, mutta silti sensitiivisesti ottaen huomioon lapsen perheen tarpeet ja toivomukset.

Yksi vastaajista kertoi hyötynensä Diakonia-ammattikorkeakoulussa vierailleista luennoitsijoista sekä Monimuotoiset perheet ry:n järjestämästä työpajasta,

jossa esiteltiin erilaisia perhemuotoja. Vastaaja muisteli luennoitsijan korostaneen, että sateenkaariperheiden kanssa on hyvä keskustella siitä, kuinka he haluavat tulla kohdatuksi.

8.3 Sosionomikoulutuksen merkitys opiskelijoiden tiedoissa sateenkaariperheistä ja taidoissa kohdata sateenkaariperheitä

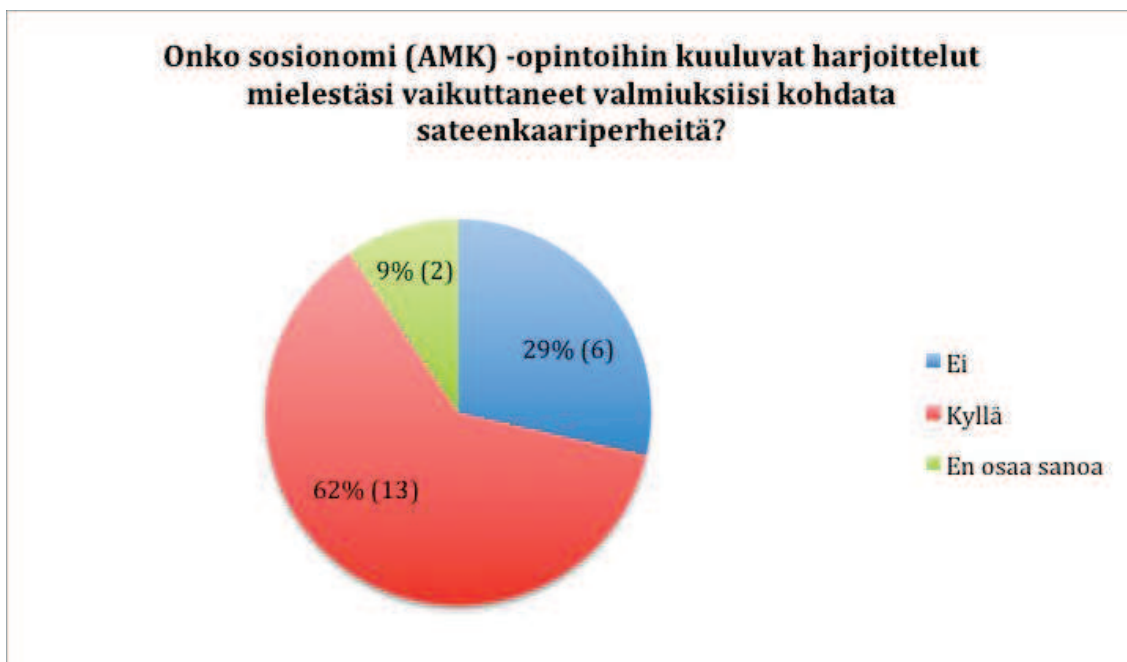
Huomattavasti yli puolet vastaajista arvioi Diakonia-ammattikorkeakoulun merkityksen valmiuksissaan kohdata sateenkaariperheitä vähäiseksi.

KAAVIO 3. Opiskelijoiden arviot sosionomi (AMK) -opintojen merkityksestä valmiuksissaan kohdata sateenkaariperheitä (n=21)

57 prosenttia vastaajista arvioi Diakonia-ammattikorkeakoulun vuoden 2010 opetussuunnitelmaan sisältyvien pakollisten opintokokonaisuuksien merkityksen sateenkaariperheitä koskevan tiedon jakajana vähäisenä. Kuitenkin muutama vastaajista arvioi Diakonia-ammattikorkeakoulun merkityksen sateenkaariperheitä koskevan tiedon jakajana merkittävänä. Suurin osa vastaajista arvioi, että sateenkaariperheitä otetaan liian vähän huomioon pakollisissa opintokokonaisuuksissa osana monimuotoista asiakaskuntaa.

Monen vastaajan mielestä opintoihin kuuluvilla harjoitteluilla on kuitenkin ollut suuri merkitys heidän valmiuksissaan kohdata sateenkaariperheitä.

KAAVIO 4. Opintoihin kuuluvien harjoitteluiden vaikutus valmiuksiin (n=21)

Vastaajista 71 prosenttia arvioi, että sateenkaariperheistä on annettu tietoa yhdessä opintokokonaisuudessa. Loput vastaajista arvioivat, että tietoa on annettu useammalla eri opintokokonaisuudella tai eivät osanneet sanoa.

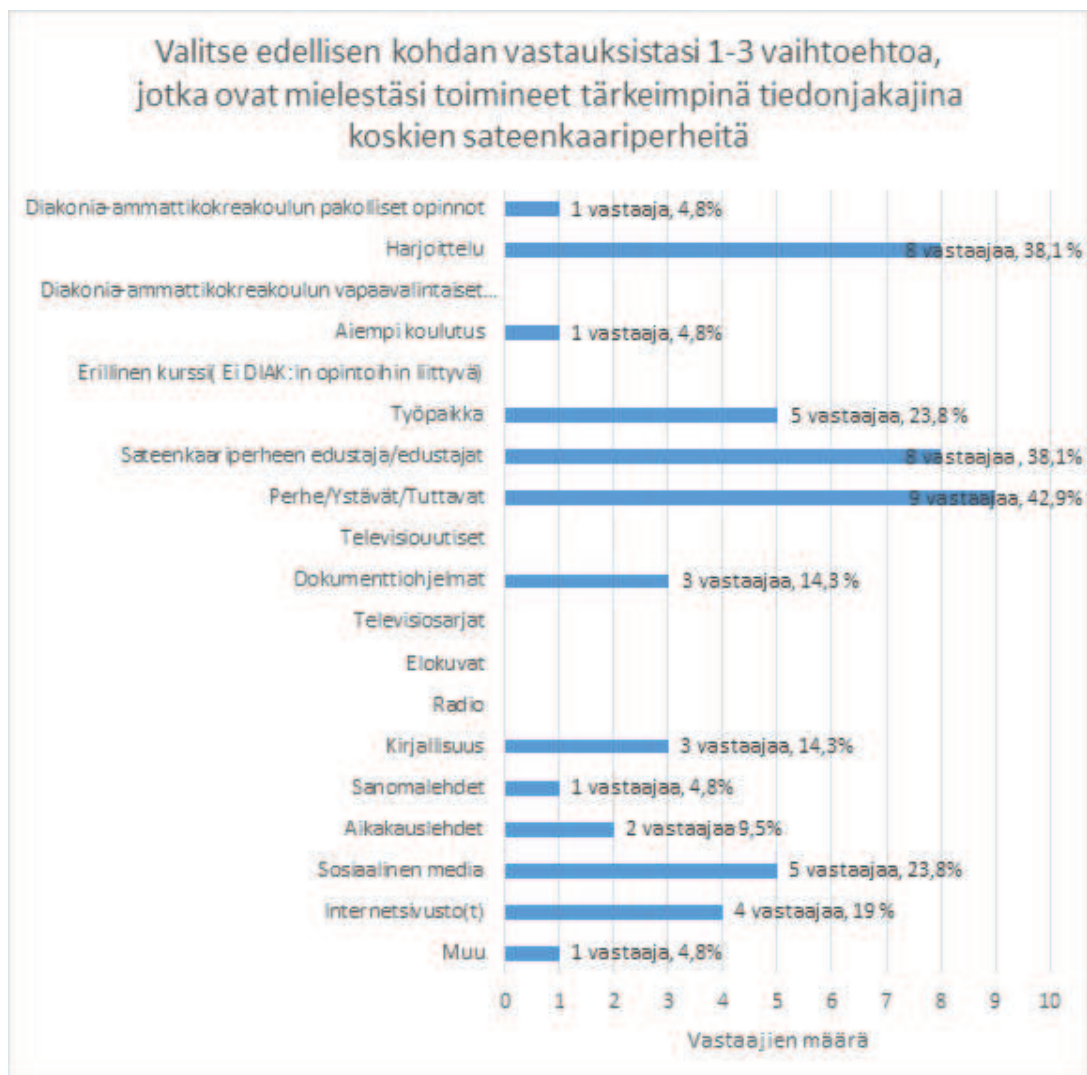
Vastaajista 43 prosenttia vastasi käyneensä sateenkaariperheitä mahdollisesti koskevilla luennoilla ja 38 prosenttia ei osannut sanoa olivatko he käyneet kaikilla luennoilla. 19 prosenttia vastasi, ettei ollut käynyt kaikilla luennoilla. Opiskelijoista

ne, jotka vastasivat, etteivät olleet käyneet kaikilla luennoilla, yli puolet vastasivat tutustuneensa luentomateriaaleihin itsenäisesti.

Vastaajista 43 prosenttia arvioi, ettei ole saanut valmiuksia kohdata sateenkaari-perheitä lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden suorittamiseen kuuluvista varhaiskasvatus- tai pedagogisista opinnoista. Vastaajista 38 prosenttia ei osannut sanoa ovatko saaneet varhaiskasvatus- tai pedagogisista opinnoista valmiuksia kohdata sateenkaariperheitä.

Yli puolet vastaajista eivät olleet tietoisia siitä, että Diakonia-ammattikorkeakoululla on tarjolla vapaavalintainen opintokokonaisuus seksuaalisuuden ammatillinen kohtaaminen. Vastaajista 38 prosenttia puolestaan oli tietoisia opintokokonaisuudesta. Vastaajista 90 prosenttia ei ollut käynyt eikä aio käydä tätä vapaavalintaista kurssia.

Suurin osa vastaajista mainitsi saaneensa tietoa sateenkaariperheistä ystäviltä, perheeltä ja tuttavilta. Usea vastaaja oli myös nimennyt sosiaalisen median, internetsivustot, dokumenttiohjelmat, sateenkaariperheiden edustajat sekä harjoittelut tiedonlähteiksi. Yksi vastaajista oli valinnut vaihtoehdon “muu” ja kertoi saaneensa tietoja ja taitoja tehdessään opinnäytetyötään. Tärkeimmiksi tiedonjakajiksi eri vaihtoehdoista nousivat perheet, ystävät ja tuttavat, harjoittelut sekä sateenkaariperheiden edustajilta saadut tiedot.

KAAVIO 5. Tärkeimmät tiedonjakajat koskien sateenkaariperheitä (n=21)

21 vastaajasta 20 vastasi kyselylomakkeen lopussa olevaan avoimeen kysymykseen. Moni vastaaja kertoi kokeneensa opinnoissa hyödyllisenä vierailukäynnit muun muassa Sateenkaariperheet ry:n toimitiloissa sekä sateenkaariperheitä ja

seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä käsittelevät työpajat ja vierailevat luennoitsijat.

Aiemmin kirjoitin jo Monimuotoiset perheet ry:n työpajasta, jonka koin hyödylliseksi. En muista oliko työpaja osa lap- vai mmk -opintokokonaisuutta. Ilman tätä työpajaa sanoisin taitojeni olevan riittämättömät. - -

Osa näistä vastaajista nosti kuitenkin esille, että vierailuita tai vierailevia luennoitsijoita olisi voinut sisällyttää opintoihin enemmän ja että aihetta voisi käsitellä muutenkin enemmän osana opintoja.

Muistaakseni aiheesta on ollut puhumassa kaksi vierailijaa LAP-opintokokonaisuuden aikana. Nuo vierailijat (Seta ja Tasa-arvoinen varhaiskasvatus -projektin työntekijä) olivat hyviä, mutta aihetta pitäisi käsitellä myös osana kaikkea muuta lapsi- ja perhetyön opetusta yhtenä ihan tavallisena asiana muiden joukossa.

Vastauksissa nousi esille myös aihepiirin käsittely Monikulttuurisuus ja moninaisuus -opintokokonaisuudessa. Yksi vastaajista kertoi opintokokonaisuudessa suorittamansa kansainvälisen harjoittelun Afrikassa avanneen silmiä moninaisuudelle ja lisänneen suvaitsevaisuutta. Toinen vastaajista korosti, että opintokokonaisuudessa käytiin hyvin läpi perheiden monimuotoisuutta. Yksi vastaajista nosti esille myös perusammattiopintojen, kuten etiikan luentojen, olleen hyödyllisiä.

Mmk:ssa käytiin hyvin läpi perheiden monimuotoisuutta. Tämä oli yleisellä tasolla, eikä sateenkaariperheitä eroteltu erikseen. Kuitenkin tämä syventyminen erilaisuuteen auttoi avaamaan omaa näkemystä ja omia tunteita moninaisuutta kohtaan. Itsetuntemuksen ymmärtäminen auttoi itseä kehittämään suvaitsevaisemmaksi.

Osa vastaajista toi kuitenkin esille, että opetusta aiheesta olisi voinut sisällyttää enemmän Monikulttuurisuus ja moninaisuus -opintokokonaisuuteen.

--Moninaisuus ja monikulttuurisuus -jaksolla moninaisuus oli vain pintaraapaisu, jakso keskittyi vahvasti maahanmuuttajiin. --

--MMK-opintokokonaisuudessa oli hyvin vähän keskustelua esimerkiksi seksuaalivähemmistöistä tai sateenkaariperheistä. -- Eli mielestäni sitä opintokokonaisuutta tulisi kehittää moninaisemmaksi.

Moni vastaajista myös kertoi, että olisi toivonut kokonaisuudessaan aihepiirin laajempaa käsittelyä opinnoissa.

--Sateenkaariperheiden kohtaaminen asiakastyössä jää pakollisten opintojen osalta melko vähäiseksi, ellei opiskelija ole itse kiinnostunut siihen erikseen perehtymään. Tietoa erilaisista perhemalleista olisi hyvä käydä läpi sekä MMK- että LAP- opintokokonaisuuksissa.-

--Kaikkea lisää koskien sateenkaariperheitä. Vanhemmuutta tuemalla tuemme myös lapsia. Jotta osaamme tukea riittävästi ja oikein sateenkaarivanhemmuutta meillä pitää olla riittävästi tietoa, oikeaa ajantasaista tietoa.

Eräs vastaaja nosti vastauksessaan esille ajatuksen siitä, että sateenkaariperheet ovat perheitä siinä missä muutkin eikä asiasta tulisi siksi tehdä suurempaa numeroa kuin mistään muustakaan perheestä.

--Sen takia koen, että aihetta sivuttiin riittävästi koulussa--

Vaikka monessa vastauksessa nousi esille opintojen kehittämisideoita, kertoivat useat vastaajat silti kokevansa valmiutensa kohdata sateenkaariperheitä riittäviksi.

--Vaikka Diak on tarjonnut vain muutaman luennon, koen taitoni riittäviksi, osin myös harjoittelussa saadun kokemuksen myötä.

--Valmiuteni olivat jo ennen opintoja melko hyvät ja eniten ne ovat kasvaneet elämää eletessä.--

9 POHDINTA

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kartoittaa Diakonia-ammattikorkeakoulun keväällä 2016 valmistuvien lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden suorittavien sosionomi (AMK) -opiskelijoiden valmiuksia kohdata sateenkaariperheitä päivähoidossa. Tutkimus pyrittiin toteuttamaan eettisiä periaatteita noudattaen ja mahdollisimman luotettavasti. Pohdinnassa tarkastelemme tutkimuksen tuloksia ja peilaamme niitä tutkimuksen kannalta merkittävään kirjallisuuteen sekä aikaisempaan tutkimukseen sateenkaarivanhempien kokemuksista sosiaali- ja terveyspalveluissa. Pohdimme myös ammatillisen kasvumme kehittymistä opinnäytetyöprosessin aikana. Lopuksi esittelemme johtopäätöksiä ja jatkotutkimusehdotuksia, jotka perustuvat tutkimuksemme tuloksiin.

9.1 Eettisyys

Tutkimuksessa otettiin huomioon seuraavat tutkimusta koskevat eettiset periaatteet, jotka voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen. Ensimmäinen osa-alue käsittää tutkittavan itsemääräämisoikeuden ja kunnioittamisen. Se tarkoittaa, että tutkimukseen osallistumisen tulee olla vapaaehtoista ja tutkittavia informoidaan tarkasti kaikesta tutkimukseen liittyvästä kuten tutkimuksen aiheesta ja siitä, mitä tutkimukseen osallistuminen konkreettisesti tarkoittaa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2014.) Ensimmäistä eettistä periaatetta noudatettiin lähettämällä osallistujille saatekirje, jossa heille kerrottiin tutkimuksen aihe ja ohjeet vastaamiseen. Vastaaminen tutkimukseen oli vapaaehtoista.

Toisella osa-alueella pyritään välttämään tutkittavien vahingoittaminen. Tämä tarkoittaa, että tutkittavia henkilöitä kohdellaan arvostavasti ja tutkimusjulkaisun kirjoittamistapa on kunnioittava heitä kohtaan. Tutkimusjulkaisulla voi joskus olla tutkimuskohteelle negatiivisiakin seurauksia ja siksi erityisesti tulee ottaa huomioon, että tuloksia ei esitetä arvostelevasti, asenteellisesti, leimaavasti tai epäkun-

nioittavasti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2014.) Tutkimuksen tuloksia pohdittaessa pyritään tulokset esittämään mahdollisimman neutraalisti. Tulokset pyritään ilmaisemaan jokaisen vastaajan näkemystä kunnioittaen.

Kolmas osa-alue ottaa huomioon tutkimukseen osallistuvien yksityisyyden ja tietosuojan. Tutkimusta tehtäessä on tärkeää, että aineisto suojataan kunnolla ja että yksityisyyden suoja ei vaaranneta huolimattomalla säilyttämisellä tai suojaamattomilla sähköisillä siirroilla. On myös tärkeää miettiä tarkasti mitä epäsuoria tunnisteita (kuten työpaikka, koulu, asuinpaikka, ikä, ammatti) tutkimuksen yhteyteen jätetään ja mitkä tiedot karistetaan tai jätetään kokonaan pois. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2014.) Ennen tutkimuksen suorittamista tutkimukselle haettiin tutkimuslupaa Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Tutkimuslupaa haettaessa esitettiin tutkimusluvasta vastaavalle taholle tutkimussuunnitelma, jossa kerrottiin tutkimuksen tarkoitus sekä miten tutkimukseen osallistuvien tietoja ja vastauksia käsitellään tutkimusprosessin aikana. Tutkimusluvasta vastaavalle taholle sekä myöhemmin tutkimukseen osallistuneille opiskelijoille tiedotettiin, että tutkimukseen vastattiin nimettömästi. Ainoat henkilökohtaiset tiedot joita vastaajilta kysyttiin, olivat opintojen alkamis- ja valmistumisajankohta. Yksityisyys ja tietosuoja huomioitiin myös teoriaosuudessa, jossa sateenkaarivanhempi kertoo kokemuksistaan päivähoidossa.

Pohdimme eettisestä näkökulmasta myös Diakonia-ammattikorkeakoulun nimen käyttämistä tutkimuksessa. Opinnäytetyössä tutkitaan nimenomaan Diakonia-ammattikorkeakoulun vuoden 2010 opetussuunnitelmaa ja sen mukaisia opintoja, joten mielestämme on perusteltua tuoda tutkimusympäristön nimi esille. Diakonia-ammattikorkeakoulun nimen mainitsemisella tutkimuksessa ei myöskään ole vaikutusta tutkittaviin, sillä tutkimukseen vastattiin nimettömästi.

9.2 Luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida reliabiliteetin ja validiteetin avulla. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimusmenetelmän luotettavuutta ja sen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Se tarkoittaa, että mittaustulokset ovat toistettavissa jos tutkimus tehdään uudestaan. (Virtuaali ammattikorkeakoulu 2007 a.) Validiteetti tarkoittaa puolestaan mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä mitä on tarkoituskin mitata. Esimerkiksi jos kyselylomakkeen kysymykset on muotoiltu epäselvästi eikä vastaaja ymmärrä niitä tutkijan tarkoittamalla tavalla, tutkimustulokset vääristyvät. (Hirsjärvi ym. 2007, 226–227.) Kysymysten väärin ymmärtämiseen vaikuttaa myös se, että tutkija ei ole yleensä paikalla vastustilanteessa, eikä näin ollen pysty vastaamaan kysymyksiin mahdollisista epäselvistä kohdista. (Valli 2001, 102.)

On tärkeää ottaa myös huomioon, että vastaaminen tehdään mahdollisimman helpoksi. Näin voidaan välttää niin sanottua vastausväsymystä. Myös tämän vuoksi kysymykset on syytä muotoilla selkeiksi ja lomakkeen ulkoasuun kannattaa kiinnittää huomiota. On todennäköistä, että kyselyn laatijakin väsähtää josain vaiheessa eikä kykene huomaamaan kaikkia mahdollisia ulkoasuun tai kysymysten muotoiluun liittyviä ongelmia. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää, että kyselylomaketta testataan etukäteen, jotta pahimmat ongelmat saadaan korjattua ennen varsinaista kyselytutkimusta. Testaajat on suotavaa valita tutkimuksen kohderyhmään kuuluvista, jotta saadaan todenmukainen käsitys siitä, onko esimerkiksi kysymykset ymmärretty oikein. (Vehkalahti 2008, 48.)

Kyselylomake lähetettiin testiryhmälle, joka koostui keväällä ja syksyllä 2016 valmistuvista sosionomi (AMK) -opiskelijoista, jotka eivät suorita lastentarhanopettajan virkakelpoisuutta sekä myöhemmin valmistuvista lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden suorittavista opiskelijoista. Testiryhmän kommenttien perusteella kyselylomakkeen sisältöä ja ulkoasua muokattiin vastaajaystävällisemmäksi ja joitakin kysymyksiä tarkennettiin.

Kyselylomakkeen luotettavuuteen vaikuttaa positiivisesti muun muassa se, että tutkija ei kyselylomakkeella suoritettavassa tutkimuksessa vaikuta läsnäolollaan,

olemuksellaan eikä äänenpainollaan vastauksiin, toisin kuin esimerkiksi haastattelussa. Lisäksi kysymykset esitetään kaikille vastaajille täysin samassa muodossa. (Valli 2001, 100–101, 111.)

Vastausten luotettavuuteen saattaa kuitenkin vaikuttaa vastaajan mielentila, ympäristö sekä vastausajankohta, joten on kyseenalaista kykeneekö ihminen arvioimaan tuntemuksiaan objektiivisesti. Vastauksen valintaan saattaa vaikuttaa myös ajatus vastauksen sosiaalisesta hyväksyttävyydestä. (Taanila 2014, 23.) On tärkeää myös huomioida, että vastaaja ei välttämättä ole selvillä omista tuntemuksistaan tai ei välttämättä ole ennen kysymyksen esittämistä koskaan miettinyt kyseistä asiaa. Myös itsearviointiin liittyvät haasteet saattavat vaikuttaa vastauksiin. Itsearviointi edellyttää kykyä rehelliseen ja kriittiseen oman toiminnan tarkasteluun (Holma 2009, 116). Jos vastaaja ei ole kyennyt arvioimaan valmiuksiaan kriittisesti, on hän saattanut arvioida esimerkiksi valmiutensa kohdata sateenkaariperheitä paremmaksi kuin ne todellisuudessa ovat. Osa kyselylomakkeen kysymyksistä edellytti vastaajilta menneiden asioiden muistelua. Tiedot karttuvat elämän varrella ja vastaajan voi olla vaikeaa muistaa mistä tiedot ja taidot ovat kertyneet. Kaukaisten asioiden muistelu voi olla epätarkkaa ja aiheuttaa muistiharhaa (Luoto 2009, 1648). Kyselylomakkeessa vastaajia myös ohjeistettiin olemaan käyttämättä internetiä tai muita tiedonlähteitä apuna, mutta on kuitenkin mahdollista, että osa vastaajista on etsinyt tietoa esimerkiksi sateenkaariperheiden perhemuotoja käsittelevään kysymykseen.

Koska tutkimus suoritettiin samassa koulussa, jossa opinnäytetyön tekijät opiskelevat on syytä ottaa huomioon mahdollisten henkilökohtaisten suhteiden vaikutus vastauksia analysoidessa. Tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi kyselyyn vastattiin verkkolomakkeella nimettömänä. Verkkolomakkeen linkki lähetettiin vastaajille sähköpostitse, mutta heidän täytettyään kyselyn vastaukset näkyvät nimettöminä sekä ilman vastaajien sähköpostiosoitteita.

Tutkimuksen vastausprosentti oli 32,8. Vastausprosentti vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen, sillä se ilmaisee kuinka moni tutkimuksen otokseen valituista täytti ja palautti kyselylomakkeen. Otoksen tulisi edustaa tutkimuksen perusjoukkoa, mutta jos vastausprosentti jää alhaiseksi saattaa perusjoukon edustavuus

jäädyä kyseenalaiseksi. Tyypilliset kyselytutkimuksen vastausprosentit ovat alle 50 prosenttia. (Vehkalahti 2008, 44.) Tutkimukseen vastasi noin kolmasosa otoksesta. Mielestämme vastausprosentti on riittävä tutkimuksen luotettavuuden ja yleistettävyyden kannalta. Koska vastausprosentti jäi kuitenkin alle 50 prosentin, on tärkeää pohtia vastauskatoon vaikuttavia tekijöitä. Yksi vaikuttava tekijä saattaa olla kiireellisen aikataulun vuoksi asetettu lyhyt, viiden päivän, vastausaika. Vastaajille lähetettiin kuitenkin vastausajan puolivälissä sekä viimeisenä päivänä muistutusviestit, joilla näytti olevan vaikutus vastaajien aktiivisuuteen. Vastauskatoon saattoi mahdollisesti vaikuttaa myös tutkimuksen aihe. Vastaajat, jotka eivät kokeneet aihetta itselleen tärkeäksi, saattoivat jättää sen vuoksi vastaamatta kyselyyn.

Opinnäytetyön aiheeseen läheisesti liittyvää kirjallisuutta on olemassa hyvin vähän. Tästä johtuen on huomioitava, että sateenkaariperheitä koskevan teoriaosuuden lähdeoteokset eivät ole välttämättä monipuolisia. Teorian merkitys määrällisessä tutkimuksessa on suuri ja jos teoriaosuus rakentuu vain muutaman teoksen varaan, tulee se ottaa huomioon luotettavuutta arvioidessa. Aiheesta on tehty vähän tutkimuksia, joista uusin ja merkittävin tutkimuksen kannalta on Sateenkaariperhe-kysely (2006). Luotettavuutta parantaaksemme päätimme liittää tutkimuksen teoriaosuuteen sateenkaarivanhemman haastattelun. Haastattelun avulla tutkimukseen saatiin ajantasaista tietoa aiheesta sekä sateenkaarivanhemman näkökulmaa paremmin esille.

9.3 Tutkimuksen tulosten pohdinta

Tutkimuksen tulosten mukaan vastaajat osaavat kuvailla hyvin erilaisia sateenkaariperheiden perhemuotoja, sillä suurin osa vastaajista osasi nimetä useamman kuin yhden perhemuodon. Valmiuteen kohdata sateenkaariperheitä asiakaina vaikuttaa olennaisesti opiskelijan teoreettinen tietämys aiheesta, kuten esimerkiksi sateenkaariperheiden perhemuodoista. Jos ammattilainen ei tunnista sateenkaariperheiden perhemuotoja, ei hän välttämättä pysty hahmottamaan perheen välisiä suhteita oikein, esimerkiksi moninaisen perheen kaikkia aikuisia lapsesta vastuullisina vanhempina. (Kuosmanen 2007, 64.)

Toinen valmiuksiin olennaisesti vaikuttava tekijä on opiskelijan pätevyys soveltaa tietojaan ja taitojaan käytännössä, kuten esimerkiksi sateenkaariperheiden erityistarpeiden huomioimisessa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sateenkaariperheen perhemuodon tasavertaista huomiointia päiväkodin käytännöissä ja tapahtumissa. Jotta sateenkaariperheitä voidaan tukea varhaiskasvatuspalveluissa yhdenvertaisesti ja yksilöllisesti tulisi henkilökunnan osata huomioida nämä asiat myös lasten kasvatuksessa sekä keskustella niistä avoimesti sateenkaarivanhempien kanssa. Hyvä kommunikointisuhde perheen ja ammattilaisten välillä on tärkeä, jotta vanhempien kasvatustehtävää pystyttäisiin tukemaan päivähoidossa (Jämsä 2008c, 209). Sateenkaariperhe-kyselyn tutkimustuloksista käy ilmi, että näillä osa-alueilla esiintyy kehitettävää ammattilaisten valmiuksien tai päiväkodin käytäntöjen osalta. (Kuosmanen 2007, 64–68.) Lähes kaikki vastaajista arvioi valmiutensa kohdata sateenkaariperheitä päivähoidossa riittäviksi. Osa vastaajista kuitenkin mainitsi, että omia valmiuksia on vaikeaa arvioida, koska sateenkaariperheiden kohtaamisesta ei ole aikaisempaa kokemusta. Tämän vuoksi on mahdollista, että vastaajat eivät ole osanneet arvioida valmiuksiaan luotettavasti vaan he ovat arvioineet valmiutensa ylä- tai alakanttiin.

Sosionomi (AMK) -tutkinnon kompetensseissa nostetaan esille sosionomin (AMK) kyky ottaa huomioon jokaisen yksilön ainutkertaisuus sekä luoda asiakkaan osallisuutta tukeva ammatillinen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhde. (Sosiaalialan AMK -verkosto 2010). Kompetenssien kautta kuvataan sosiaalialan työkentällä tarvittavaa ydinosaamista. Toisaalta sosiaalialalla tarvitaan myös erityisosaamista, joka määrittyy asiakasryhmän mukaisesti. (Viinamäki 2010, 11–12.) Päivähoidon työntekijöiden vastuulla on kasvatuskumppanuuden sisällyttäminen alusta asti osaksi perheiden ja päivähoidon yhteistyötä (Kaskela & Kekkonen 2007, 18). Vaikka työntekijän ei ole aina helppoa ymmärtää omasta elämästään poikkeavia elämäntilanteita tai arvoja, on se kasvatuksen ammattilaiselle välttämätön haaste. Yksi kumppanuuden tärkeimmistä asenteellisista ehdoista onkin erilaisuuden hyväksyminen. (Karila 2006, 96.)

Suurin osa vastaajista arvioi, että Diakonia-ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman vuoden 2010 opetussuunnitelma on tarjonnut vain vähän tietoja ja taitoja koskien sateenkaariperheitä. Tästä huolimatta suurin osa vastaajista oli kuitenkin arvioinut, että opintoihin kuuluvat harjoittelut ovat tarjonneet valmiuksia kohdata sateenkaariperheitä. Ammatillinen kasvu alkaa jo opintojen alussa ja koulutuksen tavoitteena on luoda kehykset opiskelijan ammatillisen kasvun tueksi (Mäkinen ym. 2011, 25). Ammatillinen kasvu on jatkuva oppimisprosessi, jonka kautta opiskelija hankkii niitä tietoja, taitoja ja kykyjä, joita hyödyntämällä hän voi vastata ammattitaitovaatimukseen (Ruohotie 2002, 9).

Koska ammatillista kasvua tapahtuu jatkuvasti läpi opintojen, myös opiskelijoiden eettisyys ja arvot kehittyvät ja muuttuvat. Opiskelijat eivät aina välttämättä edes tiedosta kaikkia ammatillisen kasvun kautta tapahtuneita muutoksia ja merkityksiä omista valmiuksistaan. Vastaajat eivät välttämättä ole huomioineet arvoja ja etiikkaa, moninaisuutta tai varhaiskasvatusta käsittelevien opintokokonaisuuksien merkitystä yleisesti valmiuksissaan kohdata moninaista asiakaskuntaa. Esimerkiksi Arvot ja Etiikka -opintokokonaisuuden tavoitteissa on nostettu esille muun muassa opiskelijan kyky analysoida omaa eettistä toimintaansa ja sen taustalla olevia ihmiskäsityksiä ja arvoja. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010 a.) On tärkeää, että ammattietiikka, arvot ja asenteet huomioidaan osana Diakonia-ammattikorkeakoulun määrittelemiä arvoja ja sosiaalialan koulutusohjelmaa. Ammatillaisen asenteilla ja arvoilla on vaikutus asiakkaisiin ja heidän kohtaamiseen, jonka takia on merkityksellistä, että ne huomioidaan koulutuksessa osana opiskelijoiden ammatillista kasvua.

Lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden suorittavien opiskelijoiden tulee suorittaa kaksi harjoittelua varhaiskasvatustalouksissa käyttävien asiakkaiden parissa. Toinen näistä harjoitteluista on pedagoginen harjoittelu. Pedagogisessa harjoittelussa edellytetään, että opiskelijat osallistuvat perheiden kanssa tehtävään kasvatustyöhön (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2011). Yleisesti erilaisten perheiden kohtaamiset harjoittelussa ovat saattaneet vaikuttaa opiskelijoiden valmiuksiin kohdata myös sateenkaariperheitä. Sosiaalialan asiakastyön osaamiseen kuuluvat keskeisesti asiakkaan kuuleminen, voimavarojen vahvistaminen, kyky asiak-

kaan tavoitteelliseen tukemiseen sekä omien arvojen tunnistaminen. Eri asiakasryhmien kanssa työskentelyyn vaadittavaa erityisosaamista opiskelijat hankkivat opintojen aikana syventämällä tietouttaan työkentillä, joissa he suorittavat harjoittelunsa. (Viinamäki 2010, 18, 76.) Pedagogisessa harjoittelussa yhtenä tavoitteena onkin oppia toimimaan kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2011, 3). Harjoittelut ovat siis oleellinen osa ammattikorkeakouluopintoja ja ne edistävät ammattitaidon kehittymistä (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a.c).

Valtakunnallisesti määritetyt kompetenssit edustavat sosiaalialan koulutusta järjestävien ammattikorkeakoulujen yhteistä näkemystä siitä, millaista osaamista sosionomi (AMK) -opiskelijoilla on ja tulee olla (Viinamäki 2010, 26). Valtakunnallisten kompetenssien antaessa suuntaa sosiaalialan koulutuksien opetussuunnitelmille, on tarkoituksena varmasti myös se, että valmistuessaan opiskelijat olisivat saavuttaneet osaamistavoitteet mahdollisimman hyvin. Opiskelijat eivät kuitenkaan välttämättä pääse osallistumaan kaikille opetussuunnitelmaan kuuluville luennoille, jolloin tärkeää tietoa voi jäädä saamatta. Hieman alle puolet vastaajista ilmoittikin, ettei ole osallistunut kaikille aihepiiriä mahdollisesti käsitteleville luennoille. Opiskelijoilla on tietenkin velvollisuus lukea luentomateriaalit, joihin on kerätty luennon keskeisimmät asiat ja vastaajista yli puolet ilmoittikin toimineensa juuri näin. Luentomateriaaleihin itsenäisesti perehtyminen ei kuitenkaan välttämättä takaa opiskelijalle samantasoisia tietoja ja taitoja, joita luennolta olisi voinut saada. Tiedot, taidot ja asenteet muokkaantuvat vuoropuhelussa, jonka vuoksi monenlaiset oppimismenetelmät ovat ammatillisen kasvun kannalta tarpeen.

Vastaajista 62 prosenttia ei tiennyt, että opinnoissa on tarjolla vapaavalintainen opintokokonaisuus seksuaalisuuden ammatillisesta kohtaamisesta. Kurssin seksuaalisuuden ammatillinen kohtaaminen keskeisimmät sisällöt ovat sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen ja seksuaalisuuteen liittyvät keskeiset käsitteet, tiedot ja käsitykset siitä, miten seksuaalisuus ilmenee yksilön eri elämänvaiheissa, yhteisöissä ja yhteiskunnassa sekä tutustuminen seksuaalikasvatukseen ja neuvonnan työtapoihin ja menetelmiin (Diakonia-ammattikorkeakoulu

2010 f). Vapaavalintaista opintokokonaisuutta voitaisiinkin mahdollisesti tulevaisuudessa mainostaa näkyvästi osana niitä opintokokonaisuuksia, joihin vastaajat toivoivat lisää opetusta sateenkaariperheistä.

On tärkeää myös pohtia, lisäävätkö varhaiskasvatus ja sosiaalipedagogiset opinnot opiskelijan valmiuksia kohdata sateenkaariperheitä. Esimerkiksi Lapsi ja perhetyö 2 opintokokonaisuudessa tavoitteena on muun muassa, että opiskelija oppii lapsi- ja perhelähtöisten menetelmien käyttöä sekä osaa arvioida ja kehittää vuorovaikutuksellisia, ohjauksellisia sekä pedagogisia taitoja (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010c). Nämä opinnot voivat edistää opiskelijoiden kykyä kohdata ja tukea monenlaisia perheitä, mikä varhaiskasvatuksen perusteissakin katsotaan tärkeäksi osaksi varhaiskasvattajan osaamista. Tulosten mukaan moni vastaajista ei osannut sanoa ovatko nämä opinnot tarjonneet tietoja ja taitoja koskien sateenkaariperheitä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan muun muassa omien arvojen ja eettisten periaatteiden tunnistaminen kasvattajuuden taustalla sekä näkemys hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta ohjaavat kasvattajan toimintaa (Stakes 2005, 16-17). Tällaisia taitoja voi olla kuitenkin vaikeaa tunnistaa tai havaita itsessään, vaikka ne ovatkin voineet kehittyä opintojen myötä. Koulutuksesta saatavat tiedot ja taidot ovat kuitenkin tärkeässä osassa kasvattajan osaamista ja yhdessä ammatillisen kokemuksen kanssa ne luovat perustan osaamiselle (Stakes 2005, 17).

9.4 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyötä tehdessämme olemme tutustuneet laajasti sateenkaariperheitä koskevaan lähdekirjallisuuteen. Olemme oppineet paljon sateenkaariperheiden moninaisista perhemuodoista, sateenkaariperheiden asemasta ja oikeuksista sekä niistä asioita, joita tulee huomioida sateenkaariperheitä kohdatessa. Vaikka on tärkeää kyetä huomioimaan sateenkaariperheiden tarpeita, ei sateenkaariperheiden kohtaamiseen kuitenkaan ole olemassa mitään tiettyä kaavaa, vaan jokaisella perheellä on omat yksilölliset tarpeet ja toiveet.

Olemme oppineet paljon myös yleisesti perheiden kohtaamisesta ja siitä, että jokaisella asiakkaalla on oikeus tulla kohdatuksi yksilönä. Lisäksi oivalsimme, että sateenkaariperheiden kohtaamiseen liittyvät asiat pätevät varhaiskasvatuksen lisäksi myös muissa sosiaalialan palveluissa. Esimerkiksi lastensuojelussa on myös tärkeää tunnistaa sateenkaariperheiden perhemuodot ja tietää mitä nimityksiä vanhemmista käytetään lasten kanssa puhuttaessa. Perustiedot luovat pohjan hyvän pohjan moninaisten perheiden kohtaamiseen, mutta oma kiinnostus sekä kunnioittava asenne asiakkaita kohtaan on vieläkin tärkeämmässä roolissa. Sosionomi (AMK) -tutkinnon kompetensseista erityisesti eettinen osaaminen sekä asiakastyön osaaminen ovatkin kohdallamme kehittyneet opinnäytetyöprosessin aikana entisestään.

Opetussuunnitelmaan ja sosiaalialan koulutukseen perehtyessämme olemme sisäistäneet paremmin sen mitä opintokokonaisuudet ovat todella sisältäneet. Sosionomi (AMK) -koulutuksen tavoitteisiin on kirjattu sosionomi (AMK) -opiskelijan kyky toimia eettisesti sensitiivisenä vaikuttajana sekä ymmärtää elämän moninaisuutta (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a.a). Diakonia-ammattikorkeakoulun opetuksessa käsitelläänkin paljon eettisyyttä ja arvoja, jotka vaikuttavat myös asiakkaiden kohtaamiseen. Mäkisen ym. (2011, 87) mukaan oman eettisen toiminnan, arvojen ja asenteiden pohtiminen on sosiaalialalla tärkeää, sillä työllä on aina vaikutus asiakkaaseen. Olemmekin opinnäytetyötä tehdessämme pohtineet paljon omia arvojamme sekä eettisiä kysymyksiä ja ymmärtäneet niiden merkityksen asiakastyössä. Ammatillista kasvua on tapahtunut paljon opintojen aloittamisesta tähän päivään.

Sosionomiksi (AMK) valmistuvan lastentarhanopettajan osaamiseen kuuluu muun muassa lapsen ja vanhemman kuulluksi tulemisen edistäminen sekä lapsen ja vanhempien tukeminen heidän mielipiteidensä esille tuomisessa (Karila 2013, 89). Lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden näkökulmasta ammatilliseen kasvuun ovat vaikuttaneet oivallukset siitä, kuinka tärkeää on kaikkien vanhempien tukeminen sekä huomioon ottaminen varhaiskasvatuspalveluissa. Usein lastentarhanopettajan työtä ajatellessa huomio kiinnittyy lasten kanssa tehtävään työhön, mutta sujuva yhteistyö ja kasvatuskumppanuuden rakentaminen

yhdessä vanhempien kanssa ovat myös tärkeä osa lastentarhanopettajan osaamista. Kasvatuskumppanuus on työntekijän tietoinen asenne ja omaksuttu toimintamalli ja kasvatuskumppanuuden ammattitaito rakentuu muun muassa vuorovaikutustaitojen harjoittelusta ja työntekijän oman toiminnan reflektoinnista. (Kaskela & Kekkonen 2006, 19). Opinnäytetyötä tehdessä olen oppinut paljon kasvatuskumppanuudesta ja tulevaisuudessa mahdollisesti varhaiskasvatuksen parissa työskennellessä tulen varmasti kiinnittämään huomiota kasvatuskumppanuuden toteutumiseen. Varhaiskasvatuksen ammattilaisen on tärkeää ymmärtää ja huomioida moninaiset perheet osana asiakaskuntaa. Perheiden tasa-arvoinen huomioiminen on tärkeää sekä vanhempien että lasten näkökulmasta. Opinnäytetyön tekemisen myötä kehittyneet tiedot ja taidot koskien sateenkaariperheitä ja etenkin heidän huomioimisesta päivähoitossa, ovat varmasti hyödyksi tulevassa työelämässä. Etenkin sateenkaarivanhemman haastattelusta olemme saaneet arvokasta tietoa.

Yksi työn haasteista oli aikataulussa pysyminen. Aikataulumme ei mennyt täysin suunnitelmien mukaisesti, jonka vuoksi jouduimme lähettämään kyselylomakkeen nopealla varoitusaajalla vastaajille ja vastausaikaa kyselyyn oli vain viisi päivää. Tästä opimme, että aikataulu olisi hyvä suunnitella ja kirjata ylös sekä jättää riittävästi aikaa mahdollisten vastoinkäymisten varalle. Meillä oli myös vaikeuksia löytää sateenkaarivanhempaa kertomaan kokemuksistaan päivähoitosta teorialukuun. Olimme yhteydessä useisiin järjestöihin jo hyvissä ajoin, mutta vasta hien ennen opinnäytetyön julkistamista, onnistuimme löytämään vapaaehtoisen haastatteluun.

Toinen kohtaamamme haaste liittyi tutkimuksen aiheen rajaamiseen, sillä sekä sateenkaariperheet että sosionomi (AMK) -koulutus ovat molemmat itsessään laajoja käsitteitä. Aiheen rajaaminen vaikeutti kyselylomakkeen suunnittelua ja kyselylomake muokkaantuikin useaan kertaan ennen lopullista versiota. Kyselylomaketta suunnitellessamme pohdimme, kysyisimmekö vastaajilta myös arvoihin ja asenteisiin liittyviä kysymyksiä, sillä myös niillä on vaikutus asiakkaiden kohtaamiseen. Päädyimme kuitenkin jättämään arvoihin ja asenteisiin liittyvät kysymykset pois, sillä nimettömänäkin tällaisiin kysymyksiin vastaaminen on haas-

tavaa. Vastaja joutuu pohtimaan ja kohtaamaan omia asenteitaan ja ennakkoluulojaan eikä välttämättä kykene vastaamaan kysymyksiin rehellisesti. Tämän vuoksi vastaukset eivät olisi välttämättä olleet kovin luotettavia. Toinen vaikuttava tekijä oli se, että sosionomi (AMK) -tutkinnon kompetensseissakin mainittu ammattieettinen osaaminen on valmistuvilla opiskelijoilla todennäköisesti kehittynyt jo niin pitkälle, etteivät henkilökohtaiset asenteet ja arvot vaikuta asiakkaan kohtaamiseen. Diakonia-ammattikorkeakoulun vuoden 2010 opetussuunnitelman mukaisissa opinnoissa eettisyyttä ja arvoja käsitellään osana opintoja ja omien totuttujen arvojen ja asenteiden punnitseminen sekä kyseenalaistaminen on myös osa ammatillista kasvua (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010a; Helsingin Yliopisto 2016).

Vastoinikäymisissä ja haasteissa sekä myös onnistumisen hetkissä työskentely parin kanssa tiiminä on ollut tärkeässä roolissa. Toisen tarjoama tuki sekä yhdessä asioiden pohtiminen ovat opettaneet paljon toimivan yhteistyön tärkeydestä myös työelämässä. Parityöskentelyn kautta myös oman toiminnan tarkastelu ja etenkin vastuun kantaminen sovitusta asioista on kehittynyt, sillä omassa toiminnassaan on jatkuvasti ajateltava myös toista osapuolta. Tämä ajatus kantaa myös työelämään, jossa olemme aina vastuussa toimistamme asiakkaille.

9.5 Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset

Sosionomi (AMK) 210 op -koulutusohjelman yleinen tavoite on edistää asiakas- ja yhteisölähtöisyyttä ja sosiaalialan ammattilaisten ensisijainen tehtävä onkin tukea yksilön ja yhteisöjen voimavaroja ja selviytymistä arjessa sekä kriisitilanteissa (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a.a). Yhteiskunnan ja kulttuurin muutokset heijastuvat sosiaalialan palveluihin ja ammattilaisilta vaadittavaan osaamiseen (Karila ym. 2013, 18).

Tutkimuksen tulosten pohjalta voidaan päätellä, että lastentarhanopettajan virkkelipoisuuden suorittavat sosionomi (AMK) -opiskelijat tuntevat sateenkaariperheiden moninaiset perhemuodot melko hyvin. Opiskelijat myös arvioivat valmiu-

tensa kohdata sateenkaariperheitä päivähoidossa riittäviksi, mutta opiskelijat kokivat, että Diakonia-ammattikorkeakoulun vuoden 2010 opetussuunnitelman mukaisissa opinnoissa sateenkaariperheet ja niiden kohtaaminen eivät ole riittävästi esillä. Moni vastaajista ei ollut tietoinen, että Diakonia-ammattikorkeakoululla on tarjolla vapaavalintainen seksuaalisuuden ammatillista kohtaamista käsittelevä opintokokonaisuus. Vastauksissa tuotiin kuitenkin esille opintoihin kuuluneiden harjoitteluiden sekä sateenkaariperheitä ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä käsitelleiden työpajojen, vierailukäyntien ja vierailevien luennoitsijoiden merkitys tärkeänä.

Tulosten perusteella Diakonia-ammattikorkeakoulu voisi kehittää tulevia opetussuunnitelmia sateenkaariperheitä ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä enemmän huomioivaan suuntaan. Opiskelijat toivoivat opintoihin enemmän tietoa erilaisista perhemalleista, sateenkaariperheiden tukemisesta, sateenkaariperheille suunnatuista palveluista sekä keinoja kohdata sateenkaariperheitä.

Vuoden 2015 opetussuunnitelmassa sateenkaariperheet ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt ovatkin jo enemmän näkyvillä. Olisikin mielenkiintoista toteuttaa jatkotutkimus vuoden 2015 opetussuunnitelman mukaisesti opiskelevien lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden suorittavien sosionomi (AMK) -opiskelijoiden valmiuksista kohdata sateenkaariperheitä. Näin saataisiin vieläkin kattavampaa tietoa siitä, kuinka tulevia opetussuunnitelmia voitaisiin tulevaisuudessa kehittää kyseisen asiakasryhmän osalta.

Tärkeintä on kuitenkin muistaa, että kaikki sateenkaariperheet ovat yksilöllisiä, siinä missä muutkin perheet. Jokaisella perheellä on omanlaisensa toive siitä, kuinka he haluavat tulla kohdatuksi. Jotkut perheet toivovat ammattilaisilta riittävästä tuntemuksesta tarpeistaan, kun taas toiset kertovat itse mielellään tarpeistaan ja toiveistaan. Siksi on tärkeää, että jokainen perhe, vanhempi ja lapsi tulee kohdatuksi yksilönä.

LÄHTEET

Ammattieettinen lautakunta 2013. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet.

Helsinki: Talentia ry. Viitattu: 3.10.2015

http://www.talentia.fi/files/558/Etiikkaopas_2013_net.pdf

Autio, Hanna-Leena & Rintamäki, Maria 2015. Sateenkaariperheet ennen ja nyt.

Teoksessa Sateenkaaren alla. Kertomuksia perheistä (toim.) Maria

Rintamäki, Hanna-Leena Autio, Karoliina Riihiluoma & Liisa

Suvanne. Atena kustannus oy, 163–169.

Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010a. Toteutussuunnitelma arvot ja etiikka.

Viitattu 20.3.2016.

https://soleops.diak.fi/opsnet/disp/fi/ops_OpetTapTeks/tab/tab/sea?opettap_id=3657306&stack=push

Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010b. Toteutussuunnitelma lapsi- ja perhetyö 1.

Viitattu 20.3.2016.

https://soleops.diak.fi/opsnet/disp/fi/ops_OpetTapTeks/tab/tab/sea?opettap_id=3777845&stack=push

Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010c. Toteutussuunnitelma lapsi- ja perhetyö 2.

Viitattu 20.3.2016.

https://soleops.diak.fi/opsnet/disp/fi/ops_OpetTapTeks/tab/tab/sea?opettap_id=3777869&stack=push

Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010d. Toteutussuunnitelma moninaisuus ja monikulttuurisuus. Viitattu 20.3.2016.

https://soleops.diak.fi/opsnet/disp/fi/ops_OpetTapTeks/tab/tab/sea?opettap_id=3942719&stack=push

Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010e. Sosiaalialan koulutusohjelman opetussuunnitelma 2010. Viitattu 29.12.2015.

https://soleops.diak.fi/opsnet/disp/fi/ops_RyhmKuvYht/tab/nop/sea?ryhma=3648444&stack=push#alaotsikko_3498085

Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010f. Toteutussuunnitelma seksuaalisuuden ammatillinen kohtaaminen. Viitattu 20.3.2016.

https://soleops.diak.fi/opsnet/disp/fi/ops_OpetTapTeks/tab/tab/sea?opettap_id=3780904&stack=push

Diakonia-ammattikorkeakoulu 2011. Sosionomin (AMK) tutkintoon sisältyvät varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opinnot Diakonia-ammattikorkeakoulussa.

Diakonia-ammattikorkeakoulu 2015. Sosiaalialan koulutusohjelman opetussuunnitelma 2015. Viitattu 29.12.2015.
https://soleops.diak.fi/opsnet/disp/fi/ops_KoulOhjOps/tab/tab/sea?ryhma_id=3981253&koulohj_id=3189513&valkiel=fi&stack=push

Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a.a. Koulutukset ja tutkinnot: Sosiaalialan koulutus. Viitattu: 4.10.2015
https://soleops.diak.fi/opsnet/disp/fi/ops_RyhmKuvYht/tab/nop/sea?ryhma=3547088&stack=push#alaotsikko_3498085

Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a.b Diak on arvoyhteisö. Viitattu 24.1.2016.
<http://www.diak.fi/mikadiak/Arvot/Sivut/default.aspx>

Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a.c Harjoittelu. Viitattu 17.3.2016.
<http://www.diak.fi/opiskelu/harjoittelu/Sivut/default.aspx>

European Union Agency for fundamental rights 2013. EU LGBT SURVEY. European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey. Viitattu 22.12.2015. http://fra.europa.eu/sites/default/files/eu-lgbt-survey-results-at-a-glance_en.pdf

Hakala, Pirjo 2014. Lukijalle. Teoksessa Anna Liisa Karjalainen, Paula Koistinen, Marjo Kolkka & Merja Ylönen (toim.) DIAKpeda – kehittämistä, kokeilua ja yhteistä työtä. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 11–14.

Heikkilä, Tarja 2004. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.

Helminen, Jari; Mäntyneva, Päivi & Rinne, Päivi i.a.,. SOSIONOMIEN (AMK) OPINNOISTA JA OSAAMISESTA, Sosiaalialan ammattikorkeakouluttajien kommentteja sosionomien (AMK) opinnoista ja osaamisesta opetussuunnitelmien perusteella. Viitattu 30.12.2015.
http://www.talentia.fi/files/3798/SOSIONOMIEN_AMK_OSAAMISESTA_I_11062014.pdf

Helsingin yliopisto 2016. Opiskelun taito. Viitattu 24.1.2016.
<https://www.avoin.helsinki.fi/opiskeluntaito/oppiminen.htm>

- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Holma, Tupu 2009. ITE – itsearviointia ja laadunhallintaa. Teoksessa Riitta Seppänen-Järvelä & Katri Vataja (toim.) Työyhteisö uusille urille. Jyväskylä: PS-kustannus. 103–116.
https://soleops.diak.fi/opsnet/disp/fi/ops_OpetTapTeks/tab/tab/sea?opettap_id=3780904&stack=push
- Hujala, Eeva; Puroila, Anna-Maija; Parrila, Sanna & Nivala, Veijo 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Edufin.
- Ihmisoikeudet.net 2013. Seksuaalivähemmistöt ja sukupuolen moninaisuus. Viitattu 29.12.2015.
<http://www.ihmisoikeudet.net/index.php?page=seksuaaliset-vahemmistot>
- ILGA-Europe 2015. Annual Review of the Human Rights Situation of in Europe. Viitattu 23.12.2015. http://www.ilga-europe.org/sites/default/files/01_full_annual_review_updated.pdf
- Innokylä 2015. Sosiaalialan kompetenssit. Viitattu 27.1.2016.
<https://www.innokyla.fi/web/verkosto1167849/sosiaalialan-kompetenssit>
- Jyväskylän yliopisto i.a. Koppa. Viitattu 24.8.2015.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/maarallinen-tutkimus>
- Jämsä, Juha & Karvinen, Marita 2008. Kasvatuskumppanuus ja lapsen perheidentiteetti. Teoksessa Juha Jämsä (toim.) Sateenkaariperheet ja hyvinvointi: Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS- kustannus, 182–191.
- Jämsä, Juha & Karvinen, Marita 2008. Kasvatuskumppanuus ja lapsen perheidentiteetti. Teoksessa Juha Jämsä (toim.) sateenkaariperheet ja hyvinvointi: Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS-kustannus 182-191.
- Jämsä, Juha 2007. Näkymättömistä perheistä sateenkaariperheiksi – seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen lapsiperheet. Teoksessa Sateenkaari-Suomi, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa (toim.) Kati Mustola & Johanna Pakkanen. Like. 163-174.

- Jämsä, Juha 2008 a. Suomalaiset sateenkaariperheet. Teoksessa Juha Jämsä (toim.) Sateenkaariperheet ja hyvinvointi: Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS- kustannus, 26–47.
- Jämsä, Juha 2008 b. Juridinen ja yhteiskunnallinen tilanne. Teoksessa Juha Jämsä (toim.) Sateenkaariperheet ja hyvinvointi: Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS- kustannus, 60–71.
- Jämsä, Juha 2008 c. Päivähoito ja muu varhaiskasvatus. Teoksessa Juha Jämsä (toim.) Sateenkaariperheet ja hyvinvointi: Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS- kustannus, 207–221.
- Jämsä, Juha 2008 d. Ammatillisia työkaluja moninaisuuden kohtaamiseen. Teoksessa Juha Jämsä (toim.) Sateenkaariperheet ja hyvinvointi: Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS- kustannus, 98–117.
- Jämsä, Juha 2008 e. Mitä moninaisuuden kohtaaminen vaatii ja antaa? Teoksessa Juha Jämsä (toim.) Sateenkaariperheet ja hyvinvointi: Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS- kustannus. 20–25.
- Jämsä, Juha 2009. Sateenkaariperheiden lasten hyvinvointi. Teoksessa Johanna, Lammi-Taskula; Sakari, Karvonen & Salme, Ahlström (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. 138–148.
- Järvinen, Mervi; Laine, Anne & Hellman-Suominen, Kirsi 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja
- Kalliala, Marjatta 2012. Lapsuus hoidossa? Helsinki: Gaudeamus
- Karila Kirsti 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteessa. Teoksessa Kirsti Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nurmenmaa ja Helena Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 91–108.
- Karila, Kirsti; Harju-Luukkainen, Heidi; Juntunen, Armi; Kainulainen, Sakari; Kaulio-Kuikka, Kati; Mattila, Virpi; Rantala, Krister; Ropponen, Markus; Rouhiainen-Valo, Tuula; Siren-Aura, Monica; Goman, Jani;

- Mustonen, Kirsi & Smeds-Nylund, Ann-Sofie 2013. Varhaiskasvatuksen koulutus Suomessa. Helsinki: Korkeakoulujen arviointineuvosto.
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2007. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Stakes. Oppaita 63.
- Kekkonen, Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Tampere: Acta Univeristatis Tamperensis 1700.
- Koivunen, Pirjo-Leena 2009. Hyvä päivähoito. Jyväskylä: PS-kustannus
- Kuosmanen, Paula & Jämsä, Juha 2007. Tiivistelmä. Teoksessa Juha Jämsä & Paula Kuosmanen (toim.) Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveyspalveluissa ja koulussa. Helsinki: Edita Prima Oy. 2–3.
- Kuosmanen, Paula 2007. Lasten palvelut. Teoksessa Juha Jämsä & Paula Kuosmanen (toim.) Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveyspalveluissa ja koulussa. Helsinki: Edita Prima Oy. 62–68.
- Kurkela, Reijo & Tilastokeskus i.a.,. Teemahaastattelu. Viitattu 22.8.2015.
<https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/>
- Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005. Viitattu 11.10.2015
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050272#Pidp3211360>
- Luoto, Riitta 2009. Kyselytutkimuksen suunnittelu. Lääketieteellinen aikakausikirja Duodecim 2009;125(15):1647-1653. Viitattu 18.2.2016.
http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/arkisto;jsessionid=82CDD4D4DEA79E09DAE5F32D52E73936?p_p_id=Article_WAR_DL6_Articleportlet&_Article_WAR_DL6_Articleportlet_viewType=viewArticle&_Article_WAR_DL6_Articleportlet_tunnus=duo98221#s2
- Monimuotoiset perheet i.a.a. Etusivu. Viitattu 30.1.2016.
<http://www.monimuotoisetperheet.fi/>
- Monimuotoiset perheet i.a.b. Koulutus- ja oppilaitosyhteistyö. Viitattu 9.2.2016
<http://www.monimuotoisetperheet.fi/ammattilaiset-ja-opiskelijat/koulutus/>
- Monimuotoiset perheet i.a.c. Poliittiset tavoitteet. Viitattu 9.2.2016
<http://www.monimuotoisetperheet.fi/tavoitteet/>

Moring, Anna 2013. Oudot perheet. Viitattu 9.11.2015.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/39269/oudotper.pdf?sequence=1>

Mäkinen, Päivi; Raatikainen, Eija; Rahikka, Anne & Saarnio, Tuula 2011.

Ammattina sosionomi. Helsinki: Wsoypro oy.

Niskanen, Vesa 2008. Kohti tutkivaa työtapaa. (Verkkajulkaisu) Viitattu 24.8.2015.

https://www.avoin.helsinki.fi/Kurssit/momukasva05ktt/kotutapa_niskanen08.pdf

Oikeusministeriö selvityksiä ja ohjeita 34/2015. Seksuaali- ja

sukupuolivähemmistöön kuuluvien perus- ja ihmisoikeudet Suomessa. Viitattu 3.1.2016.

http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1403781634420/Files/OMSO_34_2014seksuaalivahemmistot.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015. Viitattu 11.10.2015.

<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2015/05/varhaiskasvatus.html>

Opetushallitus i.a.a. VASU2017- teematyöpajat.

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/varhaiskasvatus/teematyopajat Viitattu 25.2.2016.

Opetushallitus i.a.b. VASU2017- verkkokomentointi.

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/varhaiskasvatus/vasu2017_verkkokomentointi Viitattu 25.2.2016

Ruohotie, Pekka 2002. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Porvoo; Helsinki;

Juva: Wsoy.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006 a. Sisällönanalyysi.

KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkajulkaisu).

Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 6.2.2016.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006 b. Aineisto- ja

teorialähtöisyys. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkajulkaisu). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

Viitattu 6.2.2016.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_3.html

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006 c. Teemoittelu.

KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkojulkaisu).

Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 6.2.2016.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Sateenkaariperheet ry i.a, a. Perhemuodoista. Viitattu 29.1.2016.

<http://www.sateenkaariperheet.fi/index.php?item=68>

Sateenkaariperheet ry i.a, b. Sateenkaariperheiden byrokratiaa. Viitattu

23.1.2016. <http://www.sateenkaariperheet.fi/index.php?item=72>

Sateenkaariperheet ry i.a, c. Varhaiskasvatus. Viitattu 17.1.2016

<http://sateenkaariperheet.fi/index.php?item=220>

Sateenkaariperheet ry i.a, e. Koulutusta sateenkaariperheistä. Viitattu

17.1.2016. <http://sateenkaariperheet.fi/index.php?item=63>

Sateenkaariperheet ry i.a.d. Sateenkaariperheet päivähoidossa ja koulussa.

Opas kasvatus ja hoitoalan ammattilaisille. Viitattu 3.2.2016.

<http://www.sateenkaariperheet.fi/userfiles/documents/kouluopas.pdf>

Sateenkaarivanhempi. Henkilökohtainen tiedoksianto 24.3.2016.

Sosiaalialan AMK-verkosto 2010. Esitys sosionomi (AMK) -tutkinnon

kompetensseista. Viitattu:

4.10.2015 <http://www.diak.fi/opiskelu/harjoittelu/Sivut/default.aspx>

Stakes 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Gummerus oy: Helsinki

Taanila, Aki 2014. Määrällisen aineiston kerääminen. Helsinki: Haaga-Helia.

Viitattu 18.2.2016. <http://myy.haaga-helia.fi/~taaak/t/suunnittelu.pdf>

Tasa-arvoinen Suomi ry 2013. Viitattu 23.1.2016.

<http://www.tahdon2013.fi/aloite-2/mita-aloite-tarkoittaa/>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2015 a. Viitattu 11.10.2015.

[https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-](https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut)

[perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut](https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut)

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2015b. Vasu-asiakirja. Viitattu 31.12.2015.

[https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-](https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/lait_oppaat/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/vasu-asiakirja)

[perheet/lait_oppaat/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/vasu-asiakirja](https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/lait_oppaat/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/vasu-asiakirja)

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015c. Lasten päivähoito 2014. Viitattu 9.2.2016 <https://www.thl.fi/tilastot/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lasten-paivahoito>
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2014. Ihmistieteisiin luettavien tutkimusalojen eettiset periaatteet. Viitattu 16.8.2015. <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakkoarviointi-ihmistieteiss%C3%A4/eettiset-periaatteet>
- Valli, Raine 2001. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 (toim.) Juhani Aaltola ja Raine Valli. Jyväskylä: PS-kustannus
- Valtanen, Kari 2009. Elämää sateenkaaren väreissä. Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus ja perhesuhteet. Teoksessa Pekka, Larivaara; Sirpa, Lindroos; Taina, Heikkilä (toim.) Potilas, perhe ja perusterveydenhuolto. Helsinki: Duodecim. 102–109.
- Varhaiskasvatuslaki (1973/36). Viitattu 18.4.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=varhaiskasvatuslaki>
- Vehkalahti, Kimmo 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Tammi.
- Viinamäki, Leena (toim.) 2008. 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu.
- Viinamäki, Leena (toim.) 2010. Sosionomin ammatti ja työ 2010–2025. Havaintoja ja päätelmiä sosionomien (AMK & ylempi AMK) profiilista Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu.
- Virtuaali ammattikorkeakoulu 2007a. Tutkimuksen reliabiliteetti. Viitattu 20.8.2015. <http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193464185783/1194413792643/1194415307356.html>
- Virtuaali ammattikorkeakoulu 2007b. Määrällisen tutkimuksen raportointi. Viitattu 15.2.2016.

<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193464169229/1194413464638/1194413537245.html>

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014). 30.12.2014. Viitattu 3.1.2015.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325#Pidm2759584>

Äitiyslaki.fi 2015. Viitattu 23.1.2016. <http://aitiyslaki.fi/usein-kysyttya/>

LIITTEET

LIITE 1: Saatekirje

Hei!

Olemme tekemässä opinnäytetyötä, jonka tarkoituksena on kartoittaa Diakonia-ammattikorkeakoulun Kalasataman toimipisteen lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden suorittavien sosionomi (AMK) -opiskelijoiden valmiuksia kohdata sateenkaariperheitä päivähoitossa sekä vuoden 2010 opetussuunnitelman merkitystä opiskelijoiden valmiuksissa. Vastaajat on rajattu keväällä 2016 valmistuviin opiskelijoihin.

Kyselyyn vastaamalla olette mukana tuottamassa tärkeää tietoa siitä, onko Diakonia-ammattikorkeakoululla tarvetta tarkentaa tulevia opetussuunnitelmia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen sekä sateenkaariperheiden osalta.

Pyydämme vastaamaan kyselyyn rehellisesti ja olemassa olevien tietojenne mukaan. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että vastauksia kysymyksiin ei etsitä esimerkiksi internetistä. Kyselyyn vastataan **nimettömästi**.

Olemme erittäin kiitollisia osallistumisestanne kyselyyn. Pyydämme, että vastaatte kyselyyn **perjantaihin 5.2.2016 mennessä**.

Pääsette vastaamaan kyselyyn tästä linkistä:

https://docs.google.com/forms/d/1nODKTCFB0ci4VWUexUO50X89ePLvjTHsqbwUaDa0ibw/viewform?usp=send_form

Kiittäen,

Niina Sajavuori ja Susanne Toivonen

niina.sajavuori@student.diak.fi ja susanne.toivonen@student.diak.fi

LIITE: 2 Kyselylomake

Vastaa kaikkiin kysymyksiin rehellisesti ja olemassa olevien tietojesi mukaan. Tutkimuksen luotattavuuden kannalta on tärkeää, että vastauksia kysymyksiin ei etsitä esimerkiksi internetistä. Voit kuitenkin käyttää vastaamisen tukena vuoden 2010 opetussuunnitelmaa. Linkki opetussuunnitelmaan: https://soleops.diak.fi/opsnet/disp/fi/ops_KoulOh-jOps/tab/tab/sea?ryhma_id=3648444&koulohj_id=3189513&val-kiel=fi&stack=push

TAUSTATIEDOT

Milloin aloitit sosionomi (AMK) -opinnot (lukukausi ja vuosi)?*Pakollinen

Mikä on arvioitu valmistumisajankohtasi (lukukausi ja vuosi)?*Pakollinen

1 SATEENKAARIPERHEIDEN PERHEMUODOT

1.1 Kuvaile mitä erilaisia perhemuotoja sateenkaariperheillä voi olla: *Pakollinen

2 VALMIUS KOHDATA SATEENKAARIPERHEITÄ PÄIVÄHOIDOSSA

Arvioi valmiuksiasi toimia seuraavissa tilanteissa varhaiskasvatuspalveluissa asteikolla 1-5.

2.1 Kykenen tekemään yhteistyötä lapsen kaikkien vanhempien kanssa, sillä hahmotan sateenkaariperheiden moninaiset perhemuodot ja -suhteet.
*Pakollinen

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä						Täysin samaa mieltä

2.2 Osaan huomioida sateenkaariperheiden tarpeita. Esimerkiksi ymmärrän kysyä mitä nimityksiä vanhemmat toivovat heistä lapsen kanssa käytettävän tai ymmärrän tarjota lapselle mahdollisuutta askarrella useita äitien- ja isänpäiväkortteja, vaikka lapsi ei itse sanoisi asiasta. *Pakollinen

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä						Täysin samaa mieltä

2.3 Osaan tukea sateenkaarivanhempien osallisuutta päivähoidon tapahtumissa. Esimerkiksi moninaisten perhemuotojen huomioon ottaminen vanhempainilloissa heteronormatiivisen perhemuodon lisäksi. *Pakollinen

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä						Täysin samaa mieltä

2.4 Osaan luontevasti huomioida sateenkaariperheet osana lasten kasvatusta. Esimerkiksi kertomalla moninaisista perhemuodoista lapsille leikkien/laulujen/satujen kautta. *Pakollinen

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä						Täysin samaa mieltä

2.5 Pystyn vastaamaan luontevasti lasten kysymyksiin sateenkaariperheistä. *Pakollinen

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä						Täysin samaa mieltä

2.6 Koen, että valmiuteni kohdata sateenkaariperheitä päivähoidossa ovat riittävät. *Pakollinen

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä						Täysin samaa mieltä

2.7 Halutessasi voit tähän kohtaan tarkentaa vastauksiasi koskien valmiuksiasi kohdata sateenkaariperheitä.

3 DIAKONIA-AMMATTIKORKEAKOULUN MERKITYS OPISKELIJOIDEN VALMIUKSISSA KOHDATA SATEENKAARIPERHEITÄ

3.1 Mistä olet saanut sateenkaariperheitä koskevat tiedot ja taidot? *Pakollinen

- Diakonia-ammattikorkeakoulun pakolliset opinnot
- Harjoittelu
- Diakonia-ammattikorkeakoulun vapaavalintaiset opinnot
- Aiempi koulutus
- Erillinen kurssi (Ei DIAK:in opintoihin liittyvä)
- Työpaikka
- Sateenkaariperheen edustaja/edustajat
- Perhe/Ystävät/Tuttavat
- Televisioutiset
- Dokumenttiohjelmat
- Televisiosarjat
- Elokuvat
- Radio
- Kirjallisuus
- Sanomalehdet
- Aikakauslehdet
- Sosiaalinen media
- Internetsivusto(t)
- Muu:

3.2 Valitse edellisen kohdan vastauksistasi 1-3 vaihtoehtoa, jotka ovat mielestäsi toimineet tärkeimpinä tiedonjakajina koskien sateenkaariperheitä: *Pakollinen

- Diakonia-ammattikorkeakoulun pakolliset opinnot

- Harjoittelu
- Diakonia-ammattikorkeakoulun vapaavalintaiset opinnot
- Aiempi koulutus
- Erillinen kurssi (Ei DIAK:in opintoihin liittyvä)
- Työpaikka
- Sateenkaariperheiden edustaja(t)
- Perhe/Ystävät/Tuttavat
- Televisioutiset
- Dokumenttiohjelmat
- Televisiosarjat
- Elokuvat
- Radio
- Kirjallisuus
- Sanomalehdet
- Aikakauslehdet
- Sosiaalinen media
- Internetsivusto(t)
- Muu:

3.3 Arvioi Diakonia-ammattikorkeakoulun vuoden 2010 opetussuunnitelman pakollisten opintokokonaisuuksien merkitystä sateenkaariperheitä koskevan tiedon jakajana. Valitse mielestäsi sopiva vastausvaihtoehto.* Pakollinen

- Ei merkitystä
- Vähäinen
- Kohtalainen
- Merkittävä
- En osaa sanoa

3.4 Otetaanko sateenkaariperheet mielestäsi huomioon osana monimuotoista asiakaskuntaa pakollisissa opintokokonaisuuksissa? *Pakollinen

- Ei yhtään
- Liian vähän
- Kohtalaisesti
- Riittävästi
- En osaa sanoa

3.5 Onko sateenkaariperheistä annettu tietoa yhdellä vai useammalla pakollisiin opintoihin kuuluvalla opintokokonaisuudella? *Pakollinen

- Ei yhdelläkään
- Yhdellä
- Useammalla
- En osaa sanoa

3.6 Oletko osallistunut aihepiiriä mahdollisesti käsittelevien opintokokonaisuuksien (esim. MMK, LAP) kaikille luennoille? *Pakollinen

- En
- Kyllä
- En osaa sanoa

3.7 Jos vastasit edelliseen kysymykseen ei, oletko perehtynyt luennon aiheeseen itsenäisesti esim. lukemalla luentomateriaalit?

- En
- Kyllä
- En osaa sanoa

3.8 Oletko mielestäsi saanut lastentarhanopettajan virkakelpoisuuteen vaadittavista varhaiskasvatus- tai pedagogisista opinnoista valmiuksia kohdata sateenkaariperheitä? *Pakollinen

- En
- Kyllä

- En osaa sanoa

3.9 Onko sosionomi (AMK) -opintoihin kuuluvat harjoittelut mielestäsi vaikuttaneet valmiuksiisi kohdata sateenkaariperheitä? *Pakollinen

- Ei
- Kyllä
- En osaa sanoa

3.10 Oletko tietoinen että Diakonia-ammattikorkeakoululla on tarjolla vapaavalintainen opintokokonaisuus seksuaalisuuden ammatillinen kohtaaminen? *Pakollinen

- En ole tietoinen
- Olen tietoinen

3.10 Oletko käynyt tai aiotko käydä tämän opintokokonaisuuden osana opintojasi? *Pakollinen

- En ole käynyt, enkä aio käydä
- En ole käynyt, mutta aion käydä
- Olen käynyt
- En osaa sanoa

3.11 Arvioi Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomi (AMK) -opintojen merkitystä valmiuksissasi kohdata sateenkaariperheitä: *Pakollinen

- Ei merkitystä
- Vähäinen
- Riittävä
- Tärkeä merkitys
- En osaa sanoa

3.13 Kerro omin sanoin mitkä asiat olet kokenut hyödyllisinä Diakonia-ammattikorkeakoulun vuoden 2010 opetussuunnitelmassa koskien valmiuksiasi kohdata sateenkaariperheitä? Olisitko toivonut jotain lisää, mitä? *Pakkollinen